

Financování vysokého školství a vysokoškolských institucí

**Studie zpracovaná pro diskusi v rámci tematické aktivity TA 04
Individuálního projektu národního KREDO**

Zpracovali: Bartušek A., Koucký J., Kovařovic J., Ryška R. a Zelenka M.

červen 2015

Rozsah: 59 NMS, 28 obrázků

Obsah

1. Aktuální vývoj financování vysokoškolských systémů v širším kontextu.....	2
2. Strategie, přístupy a nástroje uplatňované při řešení krize i v budoucnosti	7
3. Financování vysokého školství: Česká republika v mezinárodním srovnání.....	10
4. Hodnocení vývoje financování vysokého školství v Evropě dle zprávy EUA	19
5. Koncept normativního financování vysokých škol	23
6. Další způsoby financování vysokých škol	27
7. Mechanismy financování vysokého školství z veřejných rozpočtů	33
Literatura	37
PŘÍLOHA: Podklady pro rozbor ukazatele K v rámci rozpočtu VVŠ v ČR	39

1. Aktuální vývoj financování vysokoškolských systémů v širším kontextu

Vysoké školství v rozvinutých zemích světa – ať už mluvíme o členských státech Evropské unie (EU) nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) – prochází v posledních letech nebývalými změnami. Podobně je tomu i v České republice. Mezi hlavní motory těchto změn patří nepochybně zaprvé dynamicky pokračující masifikace vysokého školství a s tím spojené rostoucí problémy s kvalitou, zaměstnatelností a uplatněním absolventů na pracovním trhu, a zadruhé zvyšující se napětí ve veřejných rozpočtech umocněné dopady ekonomické krize po roce 2008. Vzhledem k uvedeným důvodům nepřekvapuje, že mezi nejdůležitější dimenze reformy a změn ve vysokém školství patří právě redefinování struktury (diverzifikace) vysokého školství, snaha o udržení kvality vysokoškolského vzdělávání a zvýšení jeho relevance k požadavkům trhu práce, způsoby racionální regulace počtu studentů a oborů jejich studia, hledání alternativních zdrojů financování a vyšší efektivnosti ve využívání finančních prostředků.

Financování terciárního vzdělávání následuje reformní dění v celém tomto sektoru vzdělávání. Finanční krize jen urychlila procesy reflexe možností financování velké expanze terciárního vzdělávání, kdy již tak napnuté rozpočty terciárního sektoru vzdělávání byly v mnoha případech vystaveny tlaku veřejných rozpočtů v důsledku krize. Financování ovlivňuje vytváření prostředí, v němž by instituce měly fungovat tak, aby naplňovaly společenskou i osobní potřebu, která je na ně kladena. Expanze otevřela terciární vzdělávání v rozvíjejícím se spektru institucí mnohem větší části populace a otevřelo se tak i téma kvality poskytovaného vzdělání těmito institucemi. Jeden z rozhodujících důrazů ve financování tak směřuje na posuzování efektivity, což s sebou nese masový přechod k financování podle výkonu. Výkon však musí jít ruku v ruce s kvalitou. Koncepty kvality však ukazují, že kvalita má strukturovaný charakter podle cílového chování jednotlivých typů institucí i jednotlivých institucí podle svého charakteru či tradice, což pak v důsledku zahrnuje například také hledání cest k efektivní podpoře excelence v systému.

Dalším klíčovým tématem je pak restrukturalizace zdrojů pro financování. Přístupy jsou různé. Hledají se způsoby, jak přenést část nákladů z veřejných rozpočtů jinam, především však na studenty či rodiče. V některých případech se ukazuje, že reformy se snaží minimalizovat negativní vedlejší účinky, které se mohou projevovat snížením rovnosti přístupu ke vzdělávání nebo neúměrným zadlužováním, a to jak jednotlivců, tak i budoucích rozpočtů zemí. Jiné přístupy se pak snaží dostat do systému za každou cenu prostředky z jiných než veřejných zdrojů a případné vedlejší účinky nejsou takovou prioritou současného zájmu.

Reflexe dění ve vysokoškolských systémech ukazuje, že všechny zmíněné jevy se přirozeně projevují ve změnách modelů financování. V zásadách a pravidlech financování jsou obsaženy v čím dál vyšší míře jasné algoritmy pro stanovení jednorázových příspěvků institucím, přitom nejrozšířenějším mechanismem se stalo normativní financování. To obsahuje stále vyšší díl takových charakteristik, které popisují výstupy systémů, tedy výkony institucí. Obecnějším jevem se stává také to, že v mnoha zemích OECD podíl takto stanoveného jednorázového příspěvku v celkovém financování v minulých letech klesal, naopak na objemu nabývají mechanismy financování formou projektů v rámci otevřených soutěží.

Příklady konkrétních zemí ukazují, jak různé systémy terciárního vzdělávání procházejí reformou, jaké cíle upřednostňují a jak rozdílné mohou být mechanismy financování zvolené k jejich dosažení. Překvapivě veliké se ukazují rozdíly mezi zeměmi v odměňování učitelů.

V některých případech se dá jistě hovořit o tom, že jejich odměňování představuje rizikový faktor pro rozvoj institucí a terciárního vzdělávání, protože vyučující představují zásadní faktor k naplnění rozmanitých charakteristik kvality vzdělávání a cílového chování terciárních institucí. Další příklady zemí ukazují, jak má financování podle kvality obvykle za cíl také profilování institucí, a výsledky jsou tak chápány strukturovaně podle charakteru instituce. To úzce souvisí s pozicí výzkumu v instituci a podporou jeho excelence. Zvláště zajímavá a dynamická je situace v anglickém vysokém školství, kde se značně projevilo výrazné zvýšení horní hranice školného. Posledním tématem je pak to, jak programy podpory internacionalizace a mobility ovlivňují prostředí, v němž jsou standardně financovány vysoké školy. Program Erasmus+ nejen podpoří mobilitu, ale například umožní studentům čerpat půjčky na magisterské studium v zahraničí.

V posledních letech prošlo financování vysokoškolských vzdělávacích systémů podstatnými změnami. Přispěla k tomu nebyvalá expanze vysokoškolského¹ vzdělávání, která však přirozeně narážela na limity veřejných rozpočtů a zprostředkovaně se projevila rovněž do mechanismů veřejného financování. Ve většině zemí OECD se ve vysokoškolském sektoru rozšířily mechanismy rozdělování veřejných prostředků formou projektů v rámci otevřené soutěže (*competitive project funding*) a současně se omezila základní přímá institucionální podpora formou jednorázových příspěvků (*block grants*), jak uvádí například EC 2008, CHEPS 2010 nebo OECD 2010. Navíc nejrozšířenějším mechanismem stanovení výše samotných jednorázových příspěvků se stalo normativní financování (*formula-based funding*) podle předem definovaných algoritmů, jež jsou více než kdy jindy orientovány na výstupní charakteristiky systémů, tedy na výkony vysokých škol (*performance-based funding*).

Nicméně, tradiční kritéria, zohledňující nejčastěji počty zapsaných studentů nebo kvalifikační strukturu pracovníků (vstupní charakteristiky systémů), zůstávají i dnes velmi významná a neexistuje země, která by veřejné finanční prostředky rozdělovala pouze na základě výkonů. Mechanismy financování založené na otevřené soutěži a na výstupních charakteristikách systémů (výkonech) jsou však považovány za inovativní, protože přispívají k vyšší transparentnosti, usnadňují komunikaci finančních potřeb, podporují účinnost a efektivitu činností vysokých škol a v důsledku toho zkvalitňují jejich výstupy a výsledky.

Veřejné úřady také stále častěji přistupují k politice sdílení nákladů (*cost sharing*), kdy se na krytí nákladů studia, vedle daňových poplatníků, podílejí přímo studenti a jejich rodiče. V souvislosti s tím jsou rozvíjeny systémy finanční podpory studentů kladoucí větší důraz na stipendia/granty a půjčky studentům². Systém studentských půjček je v současné době uplatňován v řadě evropských zemí a jejich cílem je, mimo jiné, podněcování účasti studentů ze sociálně a ekonomicky znevýhodněných rodin. Existují doporučení, že by nárok na půjčky a granty měli mít studenti nejen veřejných, ale rovněž akreditovaných soukromých vysokých škol.

Jedním z nejvýraznějších faktorů, které bezprostředně a významně ovlivňují financování vysokých škol v Evropě, je bezpochyby globální hospodářská krize. Ve financování vysokého

---

¹ V mezinárodním srovnání by se přesněji mělo hovořit o terciárním vzdělávání, v tomto textu se však pro zjednodušení používá tradičnější termín vysokoškolské vzdělávání.

² Kritické přezkoumání stávajících systémů finančních příspěvků studentů a systémů finanční podpory studentů s ohledem na jejich efektivitu a spravedlivost doporučovala Evropská komise v rámci své Modernizační Agendy již v roce 2006 (EC, 2006)

školství však nejde pouze o dočasná úsporná opatření, vynucená krizí, která jsou pro současné období typická. Změny, ke kterým v této době dochází, s největší pravděpodobností ovlivní financování vysokého školství dlouhodobě. Navíc jde o změny velmi radikální. Lze předpokládat, že financování vysokého školství prochází zásadní, nezvratnou transformací a že to „už nikdy nebude jako dřív“. Jsme svědky vývoje, kdy jde o mnohem více než o drobné úpravy ve způsobu fungování vysokých škol. To je třeba si uvědomit, snažit se pochopit a konceptualizovat současné období celkové proměny vysokého školství v Evropě.

Probíhající proces transformace podle všeho nemá nějaký předem definovaný konečný stav, což přináší značnou nejistotu, která ovlivňuje působení všech zúčastněných aktérů.

Z koncepcí evropské vzdělávací politiky měl v posledních 10-15 letech před vypuknutím finanční a ekonomické krize v roce 2008 pro vysoké školy největší závažnost cíl „vybudovat znalostní společnost“. Vedl k všeobecnému a širokému konsensu, že je nezbytné vysoké školy podporovat. Role vysokého školství byla vnímána jako stěžejní pro rozvoj znalostní společnosti a pro tvorbu, přenos a šíření nových znalostí a vědomostí i pro jejich uplatňování v praxi. Tento konsensus dostal i podobu obecného politického závazku zvyšovat počty vysokoškolských studentů (celkově i na vyšších úrovních studia, tedy magisterské a doktorské). Panoval obecný souhlas v tom, že zvyšování výdajů na vysoké školství je z principu správné.

V současnosti se však všeobecný konsensus o úloze vysokého školství začíná drolit a spolu s ním bere za své i obecně proklamovaná podpora vysokých škol. Někteří politici v mnoha zemích začínají zpochybňovat či dokonce otevřeně napadat tezi, že vysoké školy jsou klíčem k rozvoji znalostní ekonomiky, a odmítají bezvýhradně souhlasit s tím, že čím více vysokoškolského vzdělávání, tím lépe pro společnost. V situaci, kdy se vede boj o každý groš ze státní kapsy, se vlády i politici ptají, zda je správné právě teď dále zvyšovat počty studentů. Nebylo by naopak vhodnější podporu vysokým školám snížit a přeměrovat tyto peníze do jiných oblastí, například do sociálního zabezpečení (zejména na důchody) či do bankovního sektoru? Dřívější nadšená podpora vysokého školství se v řadě politických kruhů vytrácí. Je třeba uznat, že Evropská komise ve svém odhodlání budovat znalostní společnosti nepolevuje a nadále se snaží tlačit na zvyšování prostředků na vysoké školství. Právě vysoké školy mohou přispět k překonání tohoto vážného rozporu mezi Evropskou komisí a vládami některých členských zemí.

Ekonomická krize dopadá na všechny evropské vysoké školy bez výjimky, přestože se její projevy různí (viz například zprávy [Public Funding Observatory EUA](#)). Vysoké školy hledají způsoby, jak se s novou situací vyrovnat, přičemž někdy narážejí na zásadní problémy. Nedostatek zdrojů nepříznivě ovlivňuje jejich výzkumné a výukové činnosti, schopnost investovat do zaměstnanců a infrastruktury, a v některých případech dokonce ohrožuje kvalitu vzdělávací nabídky a služeb studentům.

Snižování objemu veřejných výdajů na vysoké školství v době krize je povětšinou doprovázeno přitahováním regulačních otěží ze strany státu. Zužuje se tak prostor, v jehož rámci mají vysoké školy možnost reagovat a přicházet s vlastními možnostmi řešení (viz například přehled situace v oblasti autonomie vysokých škol v Evropě, který pod názvem [Autonomy Scorecard](#) rovněž vydala EUA).

Díky dynamickému vývoji, který byl iniciován Boloňským procesem (a vznikem Evropského vysokoškolského prostoru *EHEA*), Lisabonskou strategií a strategií Evropa 2020, se důležitým

prvkem ve financování vysokých škol stal „evropský rozměr“. Kromě institucionální, lokální/regionální a národní úrovně je tedy třeba brát v potaz i úroveň evropskou. A to zdaleka ne pouze proto, že z Evropské unie plynou finanční prostředky. Nejen vzdělávací politika, ale i faktický vývoj vyžadují, aby diskuze o financování, které normálně probíhají na regionální či národní úrovni, zahrnovaly i evropskou perspektivu.

Celoevropský dialog je nezbytný, přinejmenším v některých případech. Například je třeba zajistit evropskou diskuzi o tom, jak dosáhnout deklarované evropské cíle v oblasti mobility studentů či jak řešit určité problémy spojené s asymetrií pohybu studentů po Evropě, a to alespoň z hlediska financování mobility.

Financování na evropské úrovni má velký význam – nejen přímo, finanční podporou, ale i nepřímo, protože ovlivňuje celkové pojetí a nasměrování činnosti v řadě oblastí na národní i institucionální úrovni. Jako příklad lze uvést celkový dopad prostředků z EU na politiku výzkumu a na samotné vysoké školy, ať již jsou získány ze 7. rámcového programu pro výzkum a navazujícího programu *Horizon 2020* (v obou programech by mělo být rozděleno na 80 miliard eur v průběhu sedmi let) nebo z Evropské rady pro výzkum (*European Research Council – ERC*). Dalším příkladem může být dopad na národní postupy v oblasti akreditace, kam plynou peníze z programů *Erasmus*, *Erasmus Mundus* a *Erasmus+*.

Je rovněž důležité si uvědomit, že vzájemná provázanost v oblasti financování existuje nejen mezi jednotlivými státy, ale i v rámci jedné země. Již na schvalování i uplatňování celkového pojetí a mechanismů financování se v jednotlivých zemích v různé míře podílí mnoho aktérů: vysoké školy, vlády, orgány EU, studentské organizace, zaměstnavatelé, odborové svazy, výzkumné instituce atd. Ale zvolený způsob má pak dopad i na další oblasti společnosti a ekonomiky, nikoliv jen na samotné vysoké školy. Proto je třeba, aby existovaly diskuzní platformy, ze kterých vycházejí rozhodnutí nebo alespoň doporučení k financování vysokých škol, a aby byly vyvážené z hlediska zastoupení všech důležitých aktérů.

Na vysoké školství v Evropě bude mít zřejmě závažný dopad klesající demografická křivka. Je možné, že některé země již mají nejhorší za sebou, ale přesto se má velikost věkové skupiny 20-24 let ve 27 zemích EU celkově snížit do roku 2050 téměř o 25 % s tím, že především některé nové členské státy EU – a mezi nimi také Česká republika – budou postiženy více než ostatní. Je proto třeba zvažovat, jak se s těmito demografickými změnami vyrovnat. Vysoké školy se musí stát atraktivnější pro mimoevropské studenty, musí se otevřít dospělým zájemcům o studium a musí být schopné podporovat například opatření pro začleňování přistěhovalců a ochranu rodiny.

Otázka školného coby prostředku k vyrovnání nedostatku financí zůstává v Evropě nadále politicky vysoce kontroverzní a spornou. Zdá se totiž, že koncepční uvažování v této oblasti není dostatečné. V Evropě existuje řada nejrůznějších modelů, z nichž většina zahrnuje prvek určitého spolupodílení se studentů na nákladech na vzdělávání. Z hlediska spravedlivosti a efektivnosti je nezbytné, aby existovaly funkční mechanismy podpory studentů, ať již daný systém počítá se školným či nikoliv. Závěry některých výzkumů ukazují, že propracované systémy finanční pomoci vedou k vyšší (než průměrné) a spravedlivější účasti na vysokoškolském vzdělávání.

Z hlediska mezinárodního srovnání vykazuje Evropa v oblasti financování vysokých škol v současné době řadu specifických rysů: jak skutečných konkurenčních výhod, tak určitých nedostatků. Celkový potenciál evropských vysokých škol však není tak špatný. Například je

velmi pozitivní skutečnost, že navzdory škrtům v mnoha evropských zemích stále pokračuje (na rozdíl od vývoje v jiných částech světa) jejich dominantní financování z veřejných prostředků. Zdá se totiž, že to představuje skutečnou konkurenční výhodu pro evropské vysokoškolské systémy, které navíc mohou více využívat zatím nepříliš využitý potenciál financování z jiných ekonomických sektorů. Evropské vysokoškolské systémy jsou na tom také lépe než jiné systémy, které se vyznačují vyššími mzdovými náklady. Vysoké školy v Evropě tedy mají podle všeho dobrý „manévrovací prostor“.

2 Strategie, přístupy a nástroje uplatňované při řešení krize i v budoucnosti

V Evropě začaly probíhat diskuse o různých strategiích, přístupech a nástrojích, které se již uplatňují (a to zejména samotnými vysokými školami) nebo které by mohly být uplatněny při řešení problémů ve financování. Seznam, který lze na základě dosavadních diskuzí sestavit, je spíše orientační a je samozřejmě třeba na něm dále pracovat. Problematiku nahlíží z dlouhodobého i krátkodobého hlediska a zohledňuje konkrétní skupiny aktérů. V každém případě však je zřejmá široká shoda, že neexistuje žádné „zázračné řešení“. Místo toho by měli představitelé vysokých škol přemýšlet, navrhopvat a jednat, sami být aktivní a ne jen „poslouchat a naříkat“. Právě za krize vyžadují problémy financování silné institucionální vedení.

Všechny vysoké školy musí své financování diverzifikovat. Neměly by spoléhat na jediný zdroj, kterým jsou obvykle veřejné finance. S diverzifikací je samozřejmě vhodnější začínat, když je doba příznivá, ale je pravděpodobné, že se na to již nedá spoléhat a čekat, že přijdou „dobré časy“.

Vysoké školy musí pokračovat v budování vnitřních kapacit a v profesionalizaci svých pracovníků, a to zejména v řízení výzkumu, získávání finančních prostředků, rozvoji lidských zdrojů, komunikaci a finančním managementu. Zvyšuje to jejich schopnost jednat strategicky, rozvíjet a řídit vícezdrojové financování. Vedoucí představitelé vysokých škol se zároveň musí připravit na to, že diverzifikace finančních zdrojů bude mít důsledky pro správu a řízení vysokoškolských institucí.

Spolu s diverzifikací příjmů je třeba věnovat pozornost změnám v organizaci a řízení činností a výdajů (pečlivé interní řízení výdajů a kontrola nákladů, případné snižování jednotkových nákladů). Může to vyžadovat i nový způsob dosahování konsensu v rámci instituce. V období transformace má efektivní interní i externí komunikace zásadní význam.

Vysoké školy musí také uvažovat i plánovat strategicky, v dlouhodobém horizontu, aby nejistotu ve financování dokázaly včas řešit.

Užitečné a efektivní může být sdílení kapacit například s ostatními vysokými školami v daném městě, regionu či v rámci přeshraniční spolupráce. Je na školách, aby zvážily, jestli je lepší postupovat samostatně, nebo jestli je vhodnější spojit síly s dalšími institucemi.

Partnerství s aktéry z jiných sektorů (zejména z průmyslu a nadačních organizací) je třeba rozvíjet tak, aby byla udržitelná. Profesionální a aktivní přístup bude mít největší efekt, protože ti, kteří jsou ochotni financovat, hledají především tvůrčí výzkumnou kapacitu podloženou zdravým finančním řízením.

Zcela nezbytné je neustálé zlepšování kvality vysokých škol, aby škola byla atraktivní pro studenty, pracovníky i pro získávání finančních zdrojů.

Diskuse, která probíhá v prostoru evropského vysokého školství, dále ukazuje, že vzhledem k vzájemnému propojení nejrůznějších úrovní a aspektů financování vysokých škol v Evropě, je vhodné přeměnit různé jednorázové mezinárodní akce například na stálé *Evropské fórum o financování vysokého školství*. Taková iniciativa může být totiž velmi užitečná. Nesloužila by sice ke koordinaci a tím méně k rozhodování, ale přispěje k začlenění problematiky financování do evropského dialogu o vysokém školství, což je v zájmu všech účastníků tohoto procesu.

Umožní svobodnou a dobrovolnou výměnu informací napříč různými úrovněmi a oblastmi (například řízení a organizace vysoké školy, výzkum, tvorba koncepce a vzdělávací politiky) a tak přispěje k větší inovativnosti a efektivitě jednotlivých kroků přijímaných v rámci národních systémů nebo na institucionální úrovni. Je třeba ovšem vyřešit řadu praktických kroků takové iniciativy. Mezi otázky, které bude třeba řešit, patří například: jak často se fórum bude scházet, jak se budou vybírat jeho témata, kdo bude za fórum odpovědný a bude se starat o jeho efektivitu. Je ovšem potřeba zdůraznit, že první kroky v tomto směru již vykonala Evropská asociace univerzit EUA.

Zásadní doporučení vysokým školám je, že klíčovou roli má v oblasti financování vedení každé vysokoškolské instituce, zejména v dobách krize; vlády jednotlivých zemí, Evropská unie a další aktéři by měli podporovat a zajišťovat vzdělávání a přípravu vedoucích pracovníků.

Na obecnější rovině je třeba uznat prioritní význam investic do lidských zdrojů, a to na všech úrovních finančního managementu.

Finanční management včetně diverzifikace zdrojů na institucionální úrovni vyžaduje strategický přístup, nelze jej řešit *ad-hoc*, a musí být konsistentní s cíli a posláním vysoké školy. Diverzifikaci zdrojů na úrovni instituce musí podpořit předpisy a pobídky na úrovni systému (například daňová zvýhodnění, vstřícné financování apod.).

Koncepci financování je na všech úrovních (institucionální, regionální, národní a evropské) třeba utvářet, realizovat, hodnotit a upravovat při účasti všech aktérů (tj. tvůrců politiky, vedení vysoké školy, pracovníků výzkumu atd.).

K realizaci a hodnocení jakékoli nové koncepce je třeba přistupovat opatrně. Například se obvykle předpokládá, že zavedení normativního či výkonového financování bude mít jen pozitivní výsledky. Zkušenosti řady zemí však ukazují, že v některých případech sice dochází k markantnímu zlepšení, ale v jiných naopak k nežádoucím a nečekaným důsledkům. Evropa má s těmito přístupy zatím jen omezené zkušenosti a přílišné nadšení pro ně je třeba mírnit. Jejich návrh a hodnocení je třeba podrobit pečlivé kritické analýze, včetně důkladného porovnání v národním, evropském i širším mezinárodním měřítku (například vyhodnocení různých pozitivních i negativních zkušeností s pravidly financování vysokého školství v USA).

Úroveň a rozsah vysokého školství bezesporu ovlivňuje ekonomickou, sociální i kulturní prosperitu země a přispívá rovněž ke zvyšování její konkurenceschopnosti. Zároveň je však jimi významně ovlivňován, neboť jeho rozvoj samozřejmě závisí na možnosti a schopnosti společnosti věnovat vysokému školství odpovídající personální, materiální a finanční zdroje. Nebývalá expanze vysokoškolského³ vzdělávání v posledních letech ve většině vyspělých zemí přirozeně narážela na limity veřejných rozpočtů. Také ekonomická krize, která vyspělý svět postihla ve druhé polovině minulé dekády, měla na rozvoj vysokoškolským systémů řadu negativních dopadů. Expanze počtu vysokoškoláků a ekonomická krize se díky tomu postupně promítají také do způsobů i mechanismů financování vysokých škol.

Na jedné straně se hledají cesty jak do financování vysokých škol více zapojit samotné studenty a jejich rodiny, ale i budoucí zaměstnavatele absolventů obecně a podnikatelskou sféru zvláště; také

---

³ V mezinárodním srovnání by se přesněji mělo hovořit o terciárním vzdělávání, v tomto textu se však pro zjednodušení používá tradičnější termín vysokoškolské vzdělávání.

samotné vysokoškolské instituce jsou tlačeny k tomu získávat finanční prostředky z dalších veřejných i soukromých zdrojů. Na straně druhé se výrazně mění i pravidla rozdělování veřejných prostředků vysokým školám – více než kdy jindy jsou orientována na výkonové, výstupní a kvalitativní charakteristiky vysokoškolských institucí (blíže viz dále v textu).

Například již v *Tertiary Review* (OECD 2008) se hovoří o důležitosti posilování vazeb vysokoškolského vzdělávání na pracovní trh, tedy o zajišťování zaměstnatelnosti a uplatnění absolventů. Příklady evropských zemí, které mezi prvními projevily iniciativu v tomto směru, mohou být Francie nebo Velká Británie (UK)⁴.

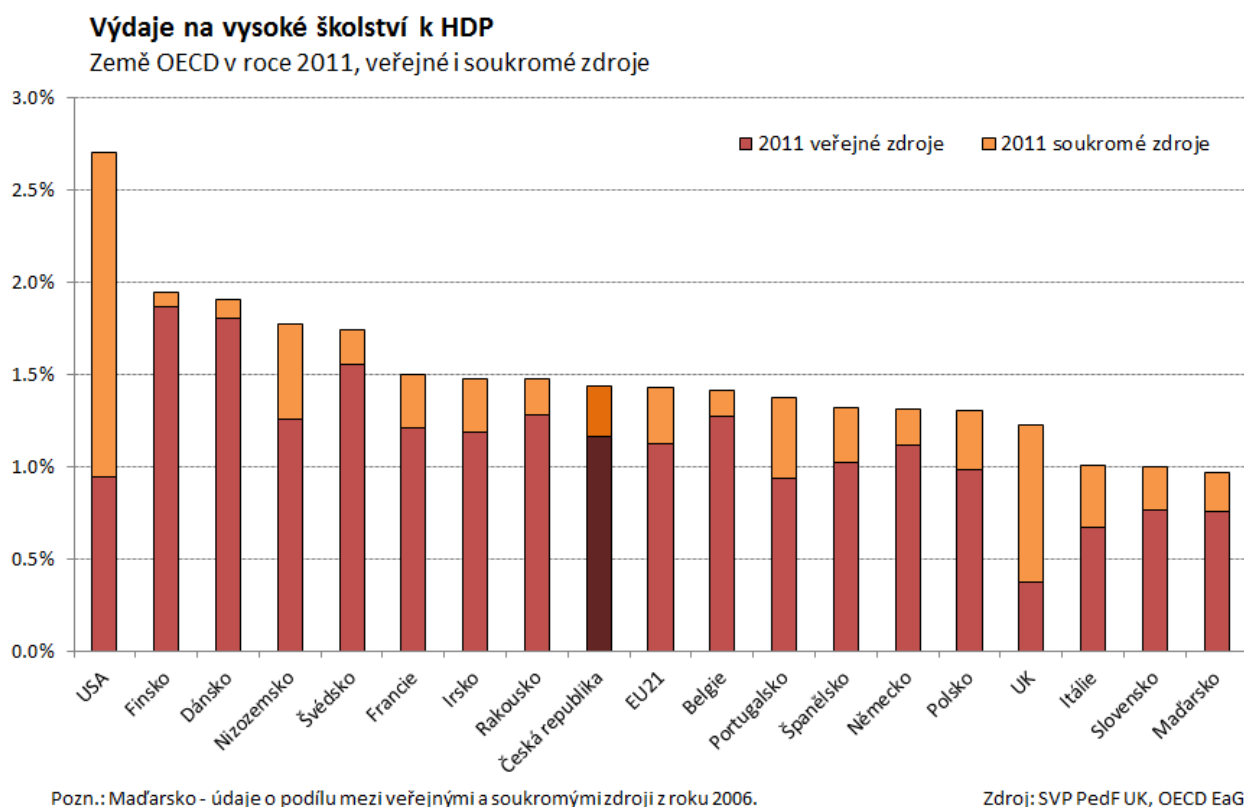
Diskuse o financování vysokého školství v České republice (ČR) se v posledních letech výrazně omezovala na problematiku školného, případně získávání jiných neveřejných (privátních) zdrojů. Jen velice opatrně, nejasně a málo se mluvilo o vývoji veřejných výdajů, které přitom ve všech evropských zemích tvoří rozhodující část příjmů vysokých škol. Každá vláda se musí postavit čelem ke svému dílu zodpovědnosti a jasně deklarovat svou vůli finančně přispívat na vysokoškolské vzdělávání. Již v souvislosti s expanzí počtu studentů, která u nás proběhla v posledních 20 letech, prošly finanční i personální nároky vysokých škol podstatnou restrikcí, kdy se relativní výdaje na studenta výrazně snížily.

---

⁴ Francouzský *Universities' Autonomy Law* z roku 2007 vymezuje zaměstnatelnost jako základní cíl vysokého školství a ukládá univerzitám povinnost zveřejňovat údaje o mírách zaměstnanosti jejich absolventů. První taková zpráva o absolventech magisterských programů z roku 2007 byla vydána v polovině října 2010. Podobně *Higher Education Funding Council for England* ve Velké Británii oslovil všechny vysokoškolské instituce, aby zveřejnily opatření, která zavádějí pro usnadnění přechodu svých studentů na pracovní trh a pro zvýšení jejich zaměstnatelnosti (OECD EDU/EDPC 2010).

3 Financování vysokého školství: Česká republika v mezinárodním srovnání

V úrovni veřejných i neveřejných zdrojů financování vysokého školství existují mezi rozvinutými zeměmi značné rozdíly. Například ve srovnání se Spojenými státy americkými (USA) nebo Kanadou, kde celkové (veřejné i soukromé) výdaje na vysoké školství přesahují 2 % hrubého domácího produktu (HDP), je prakticky celá Evropa značně podfinancována. I Evropa je však z hlediska výše výdajů na vysoké školství vnitřně velmi různorodá. Objem výdajů na vysoké školství je mezi zeměmi obvykle porovnáván jako procento z hrubého domácího produktu (HDP) příslušné země.

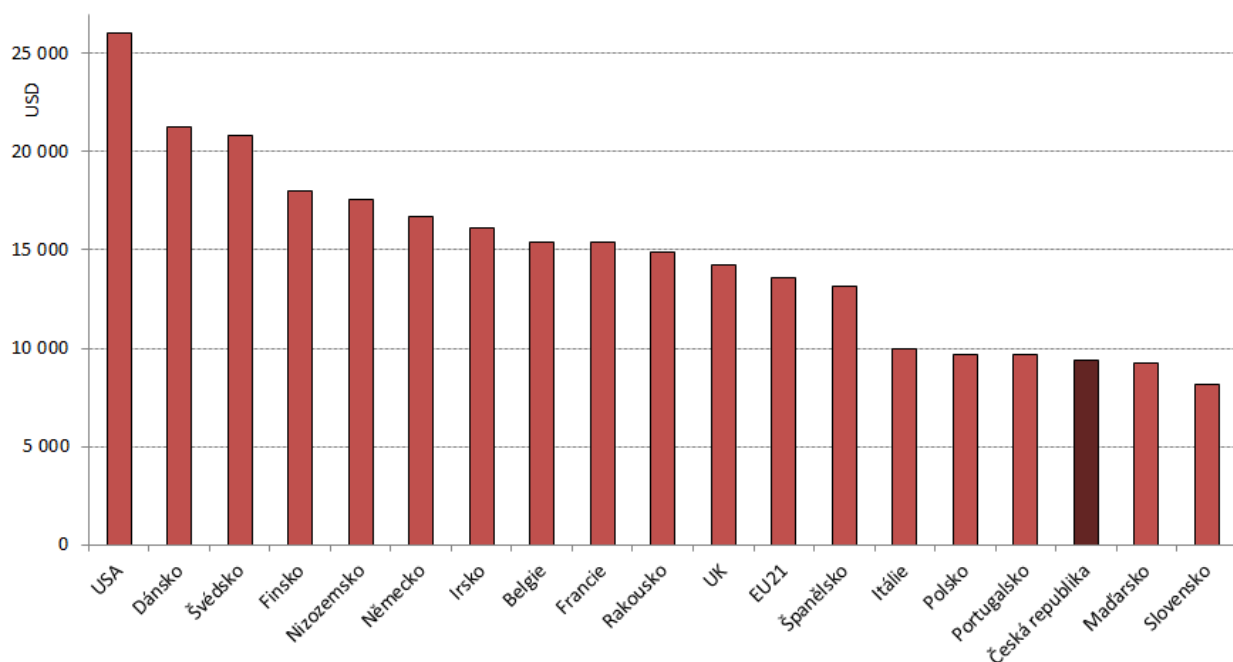
Podle nejnovějších srovnatelných údajů z databáze OECD EaG 2014, jež se vztahují k roku 2011, vynakládá Česká republika na vysoké školství 1,43 % (v roce 2010 to bylo pouze 1,23%) svého HDP, což je na jedné straně více než v Belgii (1,41 %), v Portugalsku (1,37 %), ve Španělsku (1,32 %), v Německu (1,31 %) a rovněž ve všech bývalých socialistických zemích střední Evropy, ovšem méně než například v Rakousku (1,48 %), Irsku (1,48 %), Francii (1,49 %) nebo Švédsku (1,74 %) a samozřejmě výrazně méně než v USA (2,70 %) nebo Kanadě (2,79 %). Podíl výdajů na vysoké školství na HDP v České republice mezi roky 2005 a 2010 vzrostl (z 1,04 % na 1,23 %), v roce 2010 však stále nedosahoval ani průměru zemí OECD (1,61 %), ani

průměru zemí EU21⁵ (1,44 %). Růst mezi roky 2010 a 2011 však znamenal posun těsně nad úroveň průměru zemí EU21 (1,43 %).

Výdaje na vysoké školství jsou však výrazně ovlivněny velikostí vysokého školství dané země (počtem a podílem studentů z odpovídající populace) a právě USA a Kanada patří mezi ty, kde na vysokých školách studuje větší podíl mladých lidí než v řadě evropských zemí.

Proto se jako podstatně vhodnější ukazatel pro srovnání rozsahu financování vysokého školství jeví výdaje připadající na jednoho studenta s přihlédnutím k cenové úrovni v každé zemi (přepočítané podle tzv. parity kupní síly na srovnatelnou cenovou úroveň), tedy tzv. jednotkové výdaje. V roce 2011, k němuž se vztahují zatím poslední srovnatelné mezinárodní údaje OECD, se úroveň financování jednotkových výdajů na vysokých školách pohybovala ve většině rozvinutých zemí na přibližně jeden a půl až dvoj nebo ještě vícenásobně vyšší úrovni než tomu bylo v České republice a v několika dalších zemích především východní a jižní části EU⁶.

Výdaje na vysokoškolského studenta v USD přepočtené podle parity kupní síly
Země OECD v roce 2011, včetně výdajů na výzkum a vývoj

Pozn.: Irsko, Maďarsko, Polsko, Portugalsko - údaje pouze za veřejné instituce.

Zdroj: SVP PedF UK, OECD EaG

⁵ Průměr zemí EU21 je podle definice OECD počítán jako nevážený průměr údajů za 21 zemí OECD, které jsou zároveň členy Evropské Unie. Jsou jimi Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

⁶ Ukazatel jednotkových výdajů v absolutním vyjádření (v přepočítaných USD) bývá ovšem kritizován právě proto, že nezohledňuje rozdílnou ekonomickou úroveň jednotlivých zemí. Na druhé straně je třeba mít na paměti, že vysoké školy dnes již fungují ve velice globálním konkurenčním prostředí, v němž se nižší jednotkové výdaje nezbytně projeví v kvalitě poskytovaných služeb (omezené možnosti získat nejlepší zahraniční odborníky, špičkové vybavení apod.).

Každého přirozeně napadne otázka, proč tomu tak je a zda tomu tak bylo vždy? K tomuto vývoji u nás došlo v posledních dvaceti letech především ze dvou hlavních důvodů: zaprvé kvůli překotné expanzi počtu studentů vysokých škol (jako masifikace je označován přechod od elitního k univerzálnímu vysokoškolskému systému), která nebyla doprovázena odpovídajícím růstem rozpočtu vysokých škol; zadruhé kvůli ekonomické krizi z konce minulé dekády, která dále prohloubila podfinancování vysokého školství.

Nejvýznamnějším důvodem nepochybně je, že zhruba v posledních 20 letech v České republice proběhla tzv. masifikace vysokého školství, kdy na vysoké školy začalo být místo 15 až 20 % přijímáno více než 50 % mladých lidí odpovídající věkové skupiny. Expanze byla přitom zapříčiněna na jedné straně pravidly financování vysokoškolských institucí založenými dominantně na počtu zapsaných studentů a na druhé straně na nijak neregulované poptávce ze strany studentů. To byla správná terapie na začátku 90. let, tedy v době velmi nízkého podílu zapsaných vysokoškoláků, ale již kolem roku 2000 měla být nahrazena jinými mechanismy. Teprve regulace počtu přijímaných zavedená až v roce 2010 (formou tzv. limitů financovaných studentů, které jsou používány i v jiných vyspělých zemích) a současně probíhající demografický pokles vedly k zastavení nepřetržitého růstu počtu studentů.

Kvantitativní expanzi sice podporovaly prakticky všechny postupně se střídající české vlády, avšak růst počtu studentů žádná z nich nedoprovodila odpovídajícím zvýšením veřejných rozpočtů pro vysoké školy. Rovněž všechny opakované pokusy o prosazení vyšší finanční spoluúčasti studentů na financování jejich studia skončily nezdarem.

Překotný nárůst počtu vysokoškoláků stát skutečně nebyl schopen přiměřeně financovat. Výdaje na vysoké školy z hrubého domácího produktu (HDP) se sice postupně zvyšovaly, avšak ani zdaleka neodpovídaly růstu počtu studentů ani probíhající inflaci. Zatímco počet všech vysokoškoláků se v letech 1995 – 2010 zvýšil téměř třikrát, výdaje na vysoké školství (veřejné i soukromé) jako podíl z HDP se zvýšily ani ne jeden a půlkrát. Konkrétně počet studentů veřejných vysokých škol se zvýšil ze 144 tisíc v roce 1995 na 364 tisíc v roce 2010, ale výdaje příslušné kapitoly státního rozpočtu pro vysoké školy vzrostl ve stejném období ve stálých cenách roku 2010 pouze z 13,7 miliard na 21,6 miliard korun a v posledních letech má navíc sestupnou tendenci (viz následující graf).

Masifikace vysokého školství samozřejmě proběhla nebo stále ještě probíhá i v zemích západní Evropy. Většinou však jde o mnohem postupnější proces, zahájený leckde již v 60. nebo 70. letech dvacátého století a trvající několik desetiletí. Během nich se financování vysokého školství postupně přizpůsobovalo rostoucí velikosti a dalším charakteristikám proměňujících se vysokoškolských systémů.

Důsledky takto rozdílné dynamiky České republiky oproti západní Evropě dobře ilustruje vývoj nejvýznamnějšího ukazatele, který bere v úvahu i různou ekonomickou úroveň jednotlivých zemí – totiž jednotkových výdajů na studenta v poměru k HDP na obyvatele⁷. U nás tento ukazatel

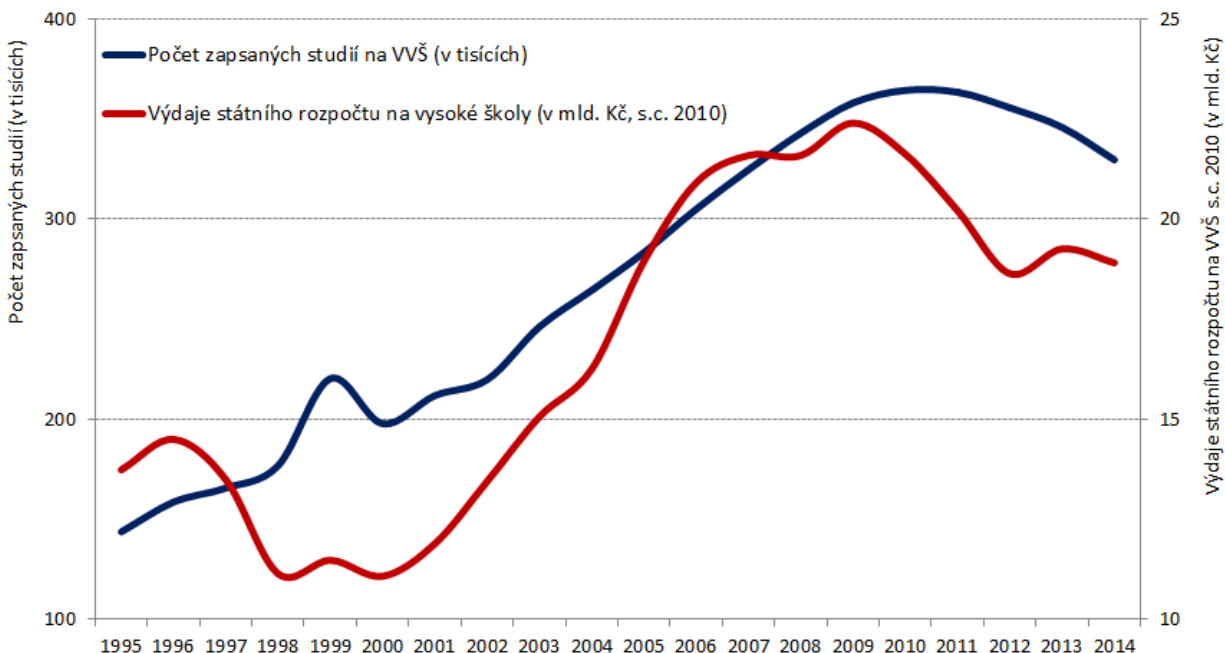
---

⁷ Mezinárodně používaný ukazatel výdajů na studenta k HDP na obyvatele je vhodný také proto, že bere v úvahu nejen samotné výdaje, ale také rozsah vysokého školství (počet studentů) a navíc zohledňuje nižší ekonomickou úroveň ČR oproti vyspělým ekonomikám. Vysokým školám to ovšem vytváří další problémy v globální konkurenci.

dlouhodobě klesá, takže jsme dnes mezi vyspělými evropskými zeměmi dosti výrazně pod průměrem (přes nezvykle příznivý rok 2011).

Vývoj počtu zapsaných studií a výdajů státu na vysoké školy

VVŠ ČR v letech 1995-2014

Zdroj: SVP PedF UK, SIMS a ČSÚ

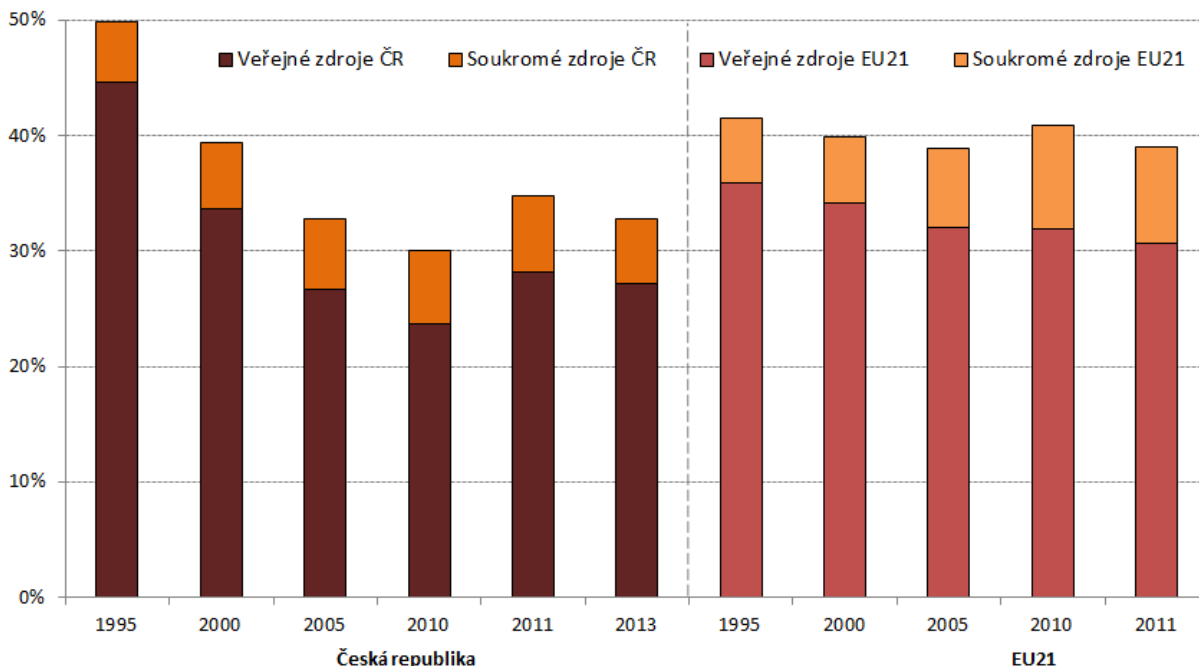
Provedené analýzy prokazují, že z hlediska západoevropského průměru chybí ve vysokém školství v České republice přinejmenším 7 - 10 miliard korun. Přitom ještě před dvaceti roky jsme na tom byli podstatně lépe; výdaje na vysokoškolského studenta byly v ČR v roce 1995 přibližně o 20 % vyšší, než činil průměr zemí EU 21 a kvalita absolventů českých vysokých škol tomu také odpovídala⁸.

Přitom uvedené srovnání ČR a průměru zemí EU 21 neukazuje zdaleka vše, protože nejde pouze o problém konkurenceschopnosti českých vysokých škol v evropském kontextu. Je totiž nezbytné podstatně zvýšit úroveň financování vysokých škol v celé Evropě, konkrétně právě úroveň prostředků připadajících na jednoho studenta. Ukazuje se totiž, že podstatný rozdíl mezi evropskými a americkými vysokými školami spočívá právě v úrovni jejich financování, která se nepochybně promítá také do kvality vysokých škol⁹.

⁸ O komparativně vysoké kvalitě našich vysokoškoláků svědčí například výsledky šetření kompetencí dospělých OECD (projekty SIALS 1998 a PIAAC 2012). České vysoké školství mělo ovšem v té době charakteristiky elitního vysokoškolského systému a jeho absolventi představovali jen úzkou špičku nejvzdělanější části populace.

⁹ Výsledky nejrůznějších hodnocení kvality a žebříčků vysokých škol (například ARWU, QS nebo THE apod.) řadí na přední místa právě nejlepší americké univerzity, které ovšem současně mají zdaleka nejvyšší jednotkové výdaje. Vedle celkově vyššího amerického průměru jsou v USA navíc podstatně větší rozdíly v jednotkových nákladech mezi jednotlivými univerzitami a vysokými školami než v Evropě. V České republice nejsou rozdíly

Výdaje na vysokoškolského studenta k HDP na obyvatele
ČR 1995-2013 a EU21 1995-2011

Pozn.: Do roku 2011 skutečné údaje z databáze OECD; údaj ČR v roce 2013 propočítán na základě dat MŠMT a MF. Zdroj: SVP PedF UK, OECD EaG

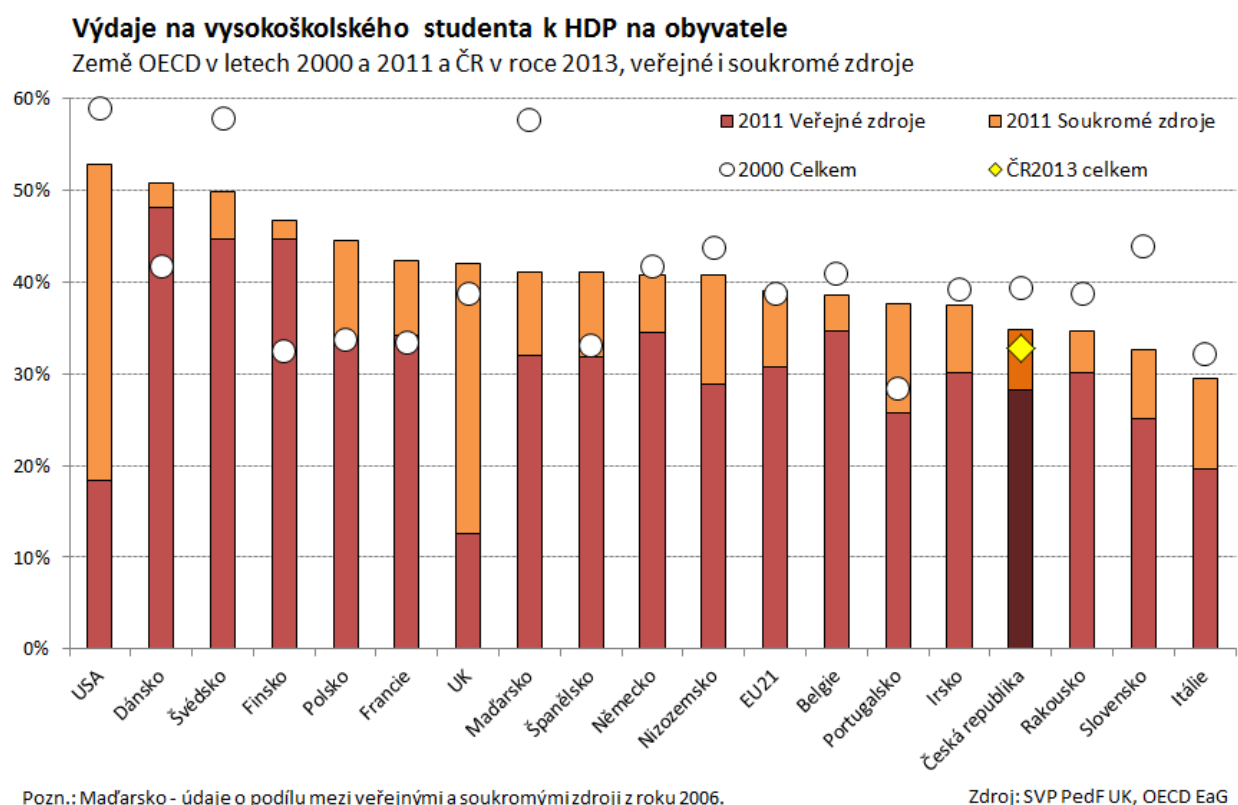
Absolutní výdaje na jednoho vysokoškolského studenta v roce 2011 (v přepočítaných tzv. PPP dolarech, konvertovaných podle parity kupní síly/cenové úrovně v každé zemi) při započítání výdajů na výzkum a vývoj byly totiž v USA téměř dvojnásobné oproti zemím EU 21 a téměř trojnásobné ve srovnání s Českou republikou (rok 2011 byl ovšem pro vysoké školy v ČR v posledních letech navíc rozpočtově výrazně nepříznivější), přičemž tyto rozdíly se ještě podstatně zvýší bez započítání výdajů na výzkum a vývoj. Nepříznivý obrázek se samozřejmě poněkud zmírní při srovnání relativních výdajů na studenta, které jsou vztahovány k ekonomické úrovni dané země (k úrovni HDP na obyvatele).

Výdaje na jednoho vysokoškolského studenta v roce 2011				
Ukazatel	v USD (PPP)		k HDP na obyvatele	
Země	incl. R&D	excl. R&D	incl. R&D	excl. R&D
USA	26 021	23 094	53%	47%
EU21	13 572	8 741	39%	28%
ČR	9 392	6 320	35%	23%

mezi školami dány ani tak jejich kvalitou, ale – díky značným a ve světě ne příliš obvyklým diferencím v oborových normativech – především oborovou skladbou studentů různých vysokých škol.

Zároveň u nás přetrvává mylné přesvědčení, že vysoké školství v ČR je financováno téměř výhradně z veřejných zdrojů. Naopak, k poklesu relativních výdajů na studenta došlo přesto, že se mezi roky 2000 až 2010 zvyšoval podíl privátních zdrojů, který se podle metodiky OECD v roce 2010 dostal na úroveň téměř pětiny prostředků vysokých škol. Po roce 2012 se však privátní výdaje na vysoké školství začaly mírně snižovat, a to především proto, že začal klesat počet studentů soukromých vysokých škol. Přesto se však nadále pohybuje na úrovni kolem 20 % celkových výdajů vysokého školství.¹⁰

Přestože se relativní výdaje na studenta (vztažené k HDP na hlavu) v evropských zemích celkově nezvyšují a podíl soukromých prostředků na nich mírně roste (od roku 2000 v průměru zhruba ze 14 % na dnešních 21 %), zůstávají veřejné prostředky nejen rozhodujícím zdrojem financování vysokého školství, ale navíc sledují vývoj pokračujícího růstu počtu studentů.

Česká republika je se svými výdaji na jednoho studenta ve srovnání s vyspělými evropskými zeměmi téměř na samém konci pořadí. Poslední dostupný údaj za rok 2011 je pro české vysoké

¹⁰ Pod financováním vysokoškolského školství ze soukromých zdrojů je třeba si představit například školné na soukromých vysokých, sankční školné pro „věčné studenty“ veřejných vysokých škol, různé poplatky studentů, příjmy škol za vzdělávání dospělých, rekvalifikace a za výuku v cizím jazyce, peníze za výzkum a inovace realizované pro podniky, tržby za různé výrobky a služby, ale třeba i za pronájem majetku školy atd.

školy o něco příznivější, ale z rozboru nejnovějších údajů je zřejmé, že v roce 2012 a 2013 následuje další pokles, který se již letos projeví i v nových mezinárodních srovnáních. Vládní výhledy přitom s žádným znatelným navýšením prostředků pro vysoké školy zatím nepočítají. Naopak se jedná o jejich dalším snižování.

Potvrzuje to i nejnovější srovnání vývoje veřejných výdajů na vysoké školství zpracované Evropskou asociací univerzit (EUA) v rámci každoročního monitorování vývoje financování vysokého školství po vypuknutí ekonomické krize po roce 2008.

Obraz dlouhodobého vývoje financování evropských vysokoškolských systémů z veřejných rozpočtů v období po roce 2008 je dosti pochmurný. Z celkově 22 srovnávaných zemí se výdaje státu zvýšily jen v 6 případech, spíše stabilní zůstaly ve 4, ale snížily se ve 12 případech, jak je vidět z následujícího přehledu vývoje výdajů z veřejných prostředků v celém období 2008–2014 (v prvním sloupci jsou uvedeny výsledky srovnání ve stálých cenách, tedy při zohlednění inflace, zatímco ve druhém sloupci jsou uvedeny v běžných cenách, bez započítání vlivu inflace).

Je ovšem třeba zdůraznit, že právě země jako je Německo, Švédsko, Rakousko nebo Belgie, ale v posledních dvou letech také Polsko a Portugalsko, prokazují, jak se strategicky dokáží orientovat na svůj dlouhodobější vývoj a neváhají ani v těžších časech investovat do budoucí prosperity.

Evolution public funding 2008-2014	Country/system	
	change adjusted for inflation (calculation including provisional 2014 rate)	Nominal change (not adjusted for inflation)
Increase superior to 40%		Iceland
Between 20% and 40% increase	Germany,* Norway, Sweden	Austria, Belgium (fr), Germany,* Norway, Poland, Serbia, Sweden
Between 10% and 20% increase	Austria, Belgium (fr)	Belgium (Flanders),* Netherlands
Between 5% and 10% increase	Poland	Croatia, Portugal
Between 5% increase and -5% decrease	Belgium (Flanders),* Iceland, Netherlands, Portugal	Slovenia, Slovakia
Between 5% and 10% decrease	Croatia, Slovenia	Czech Republic, Spain
Between 10% and 20% decrease	Czech Republic, Serbia,† Slovakia, Spain	Italy
Between 20% and 40% decrease	Ireland, Italy, Lithuania, United Kingdom	Hungary, Ireland, Lithuania, United Kingdom
Decrease superior to 40%	Greece, Hungary	Greece

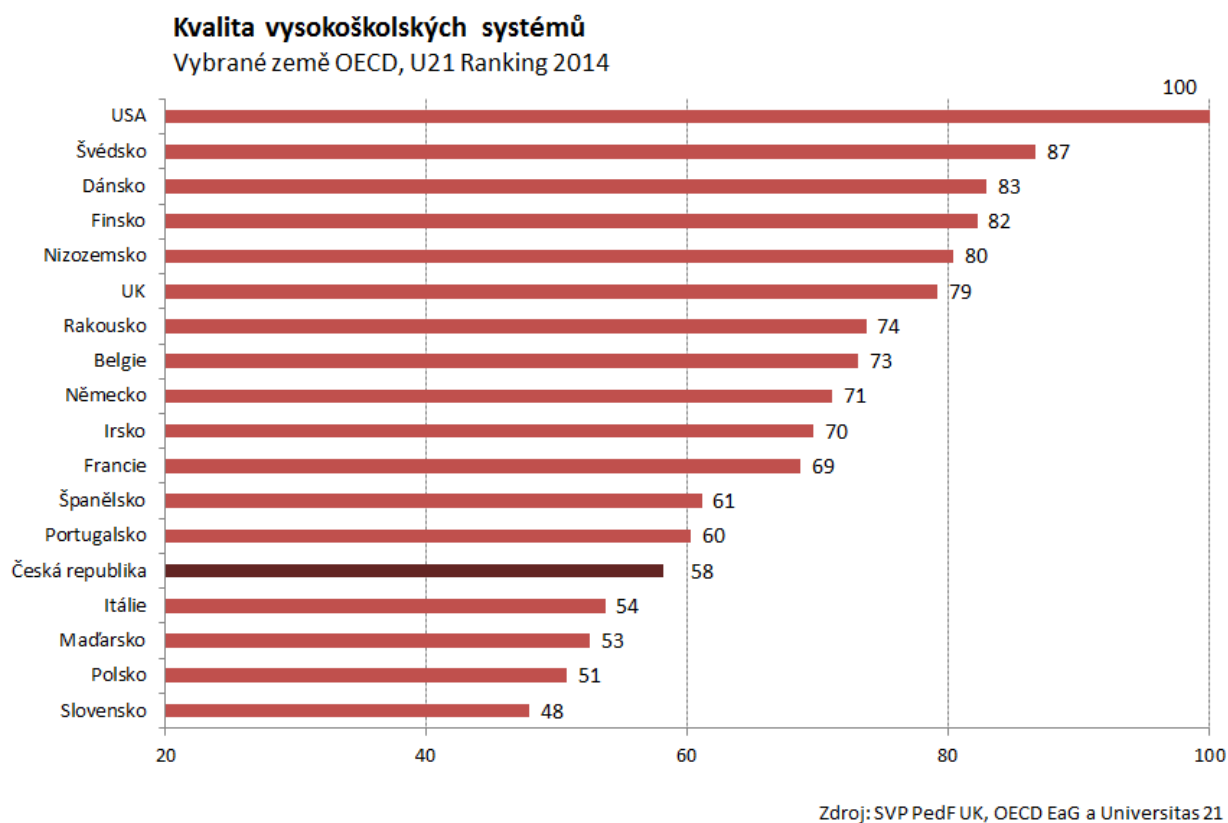
*data for 2014 was not available, so the trend is calculated on the period 2008-2013

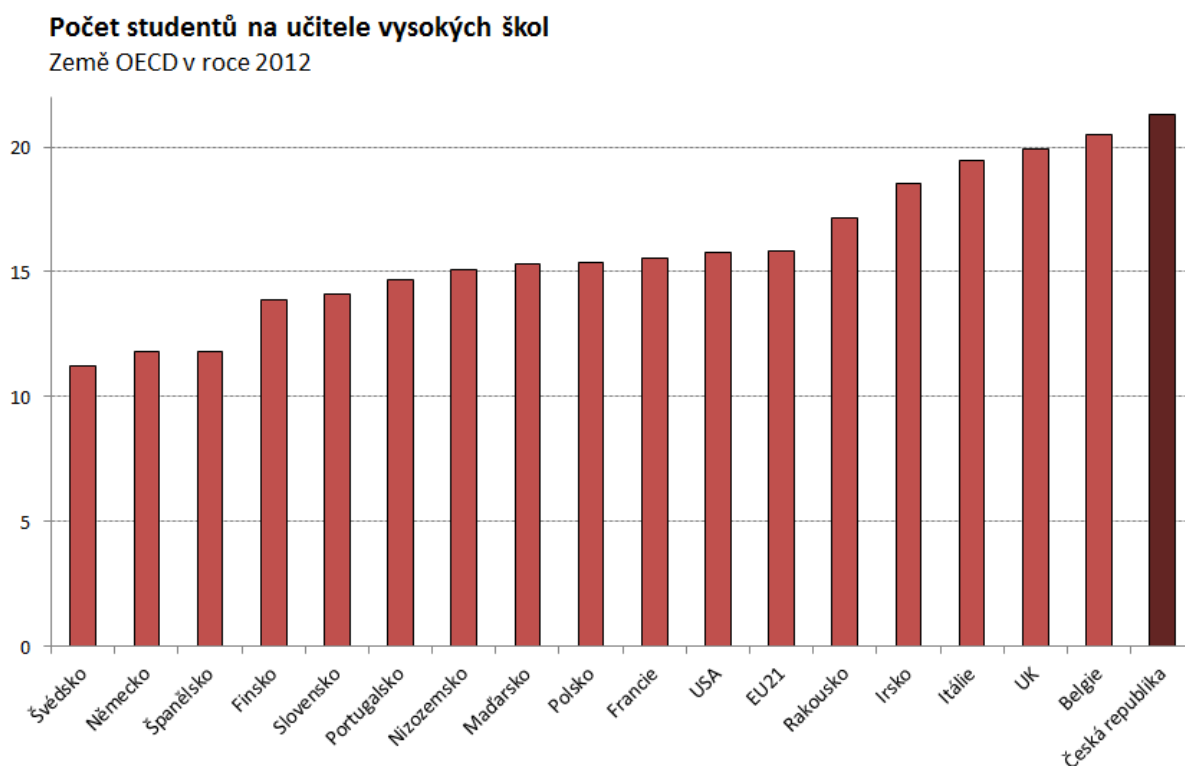
Česká republika se ovšem ocitla ve skupině zemí, v nichž se po roce 2008 výrazně snížily rozpočtové výdaje na vysoké školství (po započítání inflace se jedná o pokles o 10 % a více). Většina z těchto zemí však důsledky ekonomické krize pocítila mnohem bolestivěji, než tomu bylo u nás. Navíc v některých zemích, nejmarkantněji především v Anglii (samozřejmě se to projevuje i v údajích za celé Spojené království), jsou klesající veřejné rozpočty vysokého školství kompenzovány zvyšováním školného (vedle Anglie také například Španělsko a Irsko).

Snižování příspěvků vysokým školám má přirozeně řadu negativních důsledků. Zpráva EUA z roku 2014 mapuje ty nejčastější a nejdůležitější pro oblast výzkumu, výuky, pro zaměstnance vysokých škol, pro vysokoškolské areály a pro změny v poplatcích studentů. Důsledky se projevují především v kvalitě různých činností vysokých škol a zpráva konstatuje, že škody jsou spíše postupné a nejsou proto tak viditelné, ale o to obtížněji se budou napravovat.

Vyšší úroveň financování vysokých škol ze státního rozpočtu je přitom zřejmou nutností, má-li kvalitativní úroveň českého vysokého školství i jednotlivých vysokoškolských institucí držet krok se zahraničím. Celý akademický svět totiž usiluje o excelenci a globální konkurenceschopnost. Poslední údaje žebříčku kvality vysokého školství, které od roku 2012 sestavuje nadnárodní sdružení výzkumných univerzit U21 (*The leading global network of research universities for the 21st century, Universitas 21*) ukazují na dominanci USA.

Jedním z důsledků nedostatku finančních prostředků ve vysokém školství je rostoucí počet studentů na učitele, který se často negativně podepisuje na kvalitě vysokoškolského vzdělávání. Česká republika patří v tomto ohledu společně s Belgií a Itálií v posledních letech k zemím s nejvyšším počtem studentů na učitele vysokých škol mezi zeměmi OECD. Navíc v roce 2011 (poslední dostupný mezinárodní srovnatelný údaj) byl počet studentů na učitele vysokých škol v ČR dokonce vůbec nejvyšší ze všech zemí OECD. Zatímco v průměru zemí EU21 připadalo v roce 2011 na jednoho vysokoškolského učitele přibližně 16 studentů, v České republice to bylo 21 studentů, tedy o téměř třetinu více. Pro srovnání, například ve Švédsku, které dlouhodobě prokazuje vysokou kvalitu svých absolventů, je počet studentů na učitele vysokých škol téměř poloviční (12).

Zdroj: SVP PedF UK, OECD EaG

4 Hodnocení vývoje financování vysokého školství v Evropě dle zprávy EUA

Evropská asociace univerzit (EUA) ve spolupráci s národními rektorskými konferencemi evropských zemí od roku 2008 systematicky sleduje a vyhodnocuje důsledky finanční krize a poklesu ekonomiky pro vysoké školství v evropských zemích. K tomu účelu vytvořené pracoviště ([EUA Public Funding Observatory](#)) o tom každoročně před létem publikuje zprávu. Naposledy publikovaná loňská zpráva podává přesnější obrázek o posledním vývoji v celém sledovaném období 2008-2012, který je také o něco pochmurnější, protože zdokonalení metodiky umožnilo očistit údaje o financování vysokých škol od vlivu inflace. Důsledky krize se prohlubují a rozdíly mezi různými částmi Evropy se dále zvětšují. Zprávu doplňuje i pravidelně aktualizovaný interaktivní *online* nástroj ([interactive online tool](#)), který ukazuje hlavní údaje o stavu financování v jednotlivých zemích.

Nová zpráva EUA nejprve věnuje pozornost vývoji za poslední rok 2012-2013. Obrázek je smíšený, neboť ze 17 zemí, pro něž jsou k dispozici již data z obou let, se v 9 financování vysokých škol zvýšilo a v 8 snížilo (údaje však nejsou očištěny od inflace, protože její míra za letošní rok ještě není známa, ale ani rozpočty nejsou konečné).

Evolution 2012-2013 (change not adjusted for inflation)	Country/system
10% increase and above	Austria, Iceland
Between 5% and 10% increase	Czech Republic, Norway, Poland, Sweden
Between 1% and 5% increase	Belgium (fr), France, Lithuania
Stable (from -1% to +1%)	Italy, Netherlands, Slovakia
Between 1% and 5% decrease	Croatia
Between 5% and 10% decrease	Portugal, UK (England and Wales)
Decrease superior to 10%	Greece, Hungary

Výsledky v podstatě odpovídají očekáváním. Největší zvýšení vysokoškolského rozpočtu, přes 10 %, zaznamenalo Rakousko a Island, největší snížení o více než 10 % pak Řecko a Maďarsko (ČR je spolu s Norskem, Polskem a Švédskem v pásmu zvýšení o 5-10 %). Extrémní zvýšení o více než 23 % v případě Islandu lze částečně vysvětlit vyšším počtem přijímaných studentů v roce 2011 i 2012, ale především velkým snížením v předchozích letech (podobně to ovšem platí i pro ČR).

Nejvýraznější snížení, které se týká Maďarska (o více než 19 %) a Řecka (o 25 %), je ve skutečnosti ještě mnohem závažnější, protože financování vysokých škol v obou zemích v předcházejícím období 2008-2012 pokleslo celkem o 31 % resp. o 46 %. Finanční situace vysokého školství především v Řecku, ale i v Maďarsku je v Evropě vůbec nejhorší, jakou *EUA Public Funding Observatory* zaznamenala.

V zemích, kde se financování vysokých škol zvýšilo, směřovaly prostředky spíše ve prospěch výzkumu než výuky, kde šlo navíc případné zvýšení často na vrub vyššího počtu studentů. V zemích, v nichž se rozpočty vysokých škol snižovaly, postihly škrty nejvíce pracovníky (z hlediska propouštění i snižování platů) a infrastrukturu. Výjimkou byla Francie, kde vláda F. Hollanda vytvořila v roce 2013 tisíc nových pracovních míst, a Polsko, kde se po letech stagnace zvýšily platy na vysokých školách v průměru o 9 %. Kapitálové výdaje z veřejných prostředků jsou v Anglii a Walesu v období 2010-2014 redukovány na polovinu; spíše výjimkou je Švédsko, kde investice do infrastruktury naopak rostly.

Nadále se v Evropě mění také postoj ke školnému a dalším poplatkům studentů. Například ve Španělsku vzrostlo školné o 15 – 25 % a zpřísnila se pravidla jeho vybírání, v Irsku se bude každoročně zvyšovat až do roku 2015 a v Itálii zrušili strop poplatků pro studenty, kteří překračují standardní dobu studia. Naproti tomu Česká republika – navzdory své obtížné finanční situaci – od zavedení školného upustila, Řecko je hodlá snížit a v Německu většina spolkových zemí školné již zrušila a zbývající je budou brzy následovat (blíže viz [Bavorsko ruší školné](#)).

V těch zemích, kde dochází k omezování financování výzkumu, se vysoké školy snaží využívat prostředků EU a zachovat tak určitou úroveň výzkumu a zajistit rozvoj jeho infrastruktury. Evropské programy však nemají nahrazovat financování samotnými členskými zeměmi, které musí být dostatečné samo o sobě. Jedině tak totiž mohou přispět k udržení konkurenceschopnosti Evropy a její schopnosti obstát v soutěži s dalšími světovými regiony. Vysoké školy z nejvíce krizí postižených zemí se navíc těžko mohou zapojit do evropské spolupráce ve výzkumu, protože jejich možnosti kofinancování jsou velmi omezené. EUA proto již při jednání o nové generaci evropských výzkumných programů (zejména o programu *Horizon 2020*) požadovala, aby evropské projekty byly financovány na základě tzv. úplných nákladů (full-costing).

V další části zpráva EUA hodnotí reálný vývoj financování vysokých škol v letech 2008-2012, očištěný od vlivu inflace. Již loňská zpráva uvedla, že v některých případech inflace hraje významnou roli, protože do značné míry znehodnocuje případné nominální zvýšení rozpočtu vysokých škol. Podle Eurostatu se míra inflace v období 2008-2012 pohybovala v 15 zemích (mezi ně patří také ČR) v pásmu mezi 5-10 %, v 6 zemích převyšovala 10 % a nižší než 5 % byla jen v jedné zemi (z celkem 22 zemí, pro něž EUA získala aktuální údaje o financování vysokých škol). Extrémními případy zemí s vysokou inflací jsou Island (38 %), Maďarsko (19 %) a Polsko (15 %), na druhé straně je naopak Irsko s deflací -0,25 %.

Započtení míry inflace do analýzy financování vysokého školství v Evropě ovšem podstatně zhoršuje celkový obrázek. Extrémním případem je Island, kde se výrazné zvýšení rozpočtu (+13 %) změnilo ve výrazné snížení (o více než 17 %). Velké skoky z plusu do mínusu zaznamenaly také Chorvatsko, Polsko a Slovensko, u nichž ještě loňská zpráva EUA konstatovala zvýšení rozpočtu vysokého školství za období 2008-2012 o více než 12 %, ale letos korekce o inflaci ukázala ve skutečnosti snížení o více než 2 %. Také tyto údaje potvrzují skutečnost, že jednotlivé evropské země se nacházejí v dosti rozdílné situaci: země východní a jižní Evropy jsou vystaveny velkým finančním tlakům, zatímco země západní a severní Evropy jsou na tom zřetelně lépe.

Evolution 2008-2012	When considering nominal change	When considering inflation-adjusted change
10% increase and above	AT, BE (fr), DE, IS, NL, NO, PL, SE	DE, NO, SE
Between 5% and 10% increase	FR, HR	AT, BE (fr)
Between 1% and 5% increase	-	FR, NL
Stable (from -1% to +1%)	-	-
Between 1% and 5% decrease	PT	HR, PL
Between 5% and 10% decrease	ES	PT, SK
Decrease superior to 10%	CZ, GR, HU, IE, IT, LT, UK	CZ, ES, GR, HU, IE, IS, IT, LT, UK

K podobnému závěru dospějeme, porovnáme-li údaje o financování vysokých škol s údaji o HDP. Přestože je třeba zacházet s těmito daty i jejich interpretací opatrně, protože nezahrnují nepřímé veřejné financování (z jiných veřejných zdrojů a také podporu studentů a jejich rodin), lze ze vzorku 18 zemí vyvodit určité závěry. V 8 zemích v období 2008-2013 podíl financování vysokého školství na HDP stoupá, v 10 naopak klesá (mezi ně patří i ČR). Zcela ojedinělý je případ Norska: přes stále a značné zvyšování financování vysokých škol jeho podíl na HDP neustále klesá, protože růst norského HDP je ještě vyšší. Trajektorie jednotlivých zemí se pět liší: některé stále klesají, jiné se pak částečně zlepšují (jako ČR a Polsko), některé naopak klesají po počátečním zvýšení.

Zpráva dále rozebírá vztah mezi financováním a počty studentů. V tomto případě zkoumaný soubor zahrnoval 17 zemí v období 2008-2011. V 9 případech počty studentů vzrostly o více než 10 %, což ovšem znamenalo další tlak na finance. Výjimečným případem je Turecko, kde se počet studentů v daném období zvýšil o 50 %. Povážlivé je, kombinuje-li se přírůstek počtu studentů převyšující 10 % se sníženým financováním, jako je tomu v případě Chorvatska a Irska. Také Německo má řadu problémů, na jedné straně dlouhodobý demografický pokles, na druhé straně je krátkodobým důsledkem zrušení povinné vojenské služby a reforem středního vzdělávání skutečnost, že v některých spolkových zemích nastupují na vysoké školy v podstatě dvě věkové kohorty. V dalších 4 evropských zemích nedosahoval přírůstek počtu studentů ani 10 % (mezi ně patří i ČR). Situaci Spojeného království s přírůstkem 8 % lze těžko srovnávat s jinými zeměmi, protože v Anglii zavádějí nový systém financování postavený na poplatcích studentů. Ve 4 zemích se počet studentů snížil a snížilo se tam také financování vysokých škol.

Finanční tlaky vyvolané měnícím se počtem studentů jsou reálné. Zmenšující se populace studentů, ať již způsobená demografickým či ekonomickým poklesem, znepokojuje některé země z řady důvodů. Hlavním je obtížné udržení růstu lidského kapitálu. Pro vysoké školy zase nemusí nižší počet studentů nutně znamenat pokles nákladů, protože velká část nákladů má – přinejmenším krátkodobě – fixní povahu.

Zpráva EUA na závěr konstatuje, že bez ohledu na to, o kolik jsou veřejné výdaje kráceny, v celé Evropě jsou prvním cílem škrtnů výdaje na udržování a rozvoj infrastruktury, ať již o tom rozhodují státní orgány nebo samotné vysoké školy. Přestože se to někde snaží řešit pomocí ze strukturálních fondů, je to znepokojivý vývoj. Areály univerzit je nutné pokládat za strategická aktiva, zastaralé budovy i vybavení nejen zvyšují řadu nákladových položek, ale zhoršují také prostředí pro výuku a výzkum. Investice do existující infrastruktury je nutné řešit z dlouhodobého hlediska. Efektivita financování, chápána jako schopnost plnit cíle vzdělávací politiky, je stále důležitější (nový EUA projekt *DEFINE* je zaměřen právě na zvyšování efektivity financování).

Nakonec zpráva EUA znovu zdůrazňuje, že evropské vlády by měly pokládat financování vysokých škol nikoliv za výdaje, ale za investici do budoucnosti Evropy, a že právě investice do vzdělávání a výzkumu jim pomohou dostat se z ekonomické krize.

5 Koncept normativního financování vysokých škol

Hlavním argumentem pro normativní financování je potřeba vlád omezit navyšování výdajů na vysoké školství a zároveň omezené prostředky rozdělovat akceptovatelným způsobem (Smith 2003). Vhodně nastavený algoritmus normativního financování totiž může výrazně snížit informační a monitorovací nároky na veřejné orgány a tudíž snížit i náklady. Kromě toho umožňuje, aby do škol přicházely finanční prostředky odpovídající poskytovaným službám. Normativní financování se proto může také stát základním nástrojem pro zvyšování přístupu a spravedlivosti v terciárním vzdělávání, protože alokační mechanismy rozdělování finančních prostředků zajišťují udržitelnou adekvátní míru financování služeb zejména v oblasti výuky. Dalším významným rysem normativního financování je, že pravidla (podmínky, jednotlivé prvky, ukazatele, kritéria apod.) se určují předem, což znamená, že ani vysoké školy, ani ministerstva nemohou výši přidělovaných prostředků bezprostředně ovlivnit. Podobně jako u mechanismů financování na základě výkonů vysokých škol lze obecně vymezit šest základních cílů a zároveň argumentů pro normativní financování: (1) zvýšení produktivity, (2) zavedení pobídek tržního typu, (3) podpora monitorovacích a evaluačních procesů, (4) zlepšení dialogu mezi vysokými školami a veřejnými orgány, (5) posílení odpovědnosti a konečně (6) podpora hospodárnějšího využívání finančních zdrojů.

Mechanismy rozdělování finančních prostředků na základě objektivních a standardizovaných kritérií se stávají běžným nástrojem řízení vysokého školství a normativnímu financování se proto dostává stále větší pozornosti. Tento mechanismus je stěžejním prvkem řady modelů financování výuky na vysokých školách, konkrétní strategie a mechanismy se však v jednotlivých zemích liší v důsledku specifických podmínek, které vycházejí z politické kultury, velikosti země, demografie, historie a pozice vysokých škol, výše rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání a vztahů mezi veřejnými orgány a vysokoškolským sektorem.

Estermann a Pruvot (2011) definují koncept normativního financování jako „ze standardních kritérií vycházející algoritmus pro výpočet objemu veřejných prostředků, které dostávají vysoké školy na výuku a/nebo průběžné provozní činnosti a v některých případech i na výzkum“. Je třeba poznamenat, že zejména v anglicky hovořících zemích se pro normativní financování používají nejrozličnější termíny, jako například financování podle počtu studentů (*funding per student number*), algoritmus pro financování výuky (*teaching funding formula*), modely/algoritmy jednotkových nákladů (*unit cost models/formula*) či financování na základě normativních nákladů (*formula funding based on normative costs*).

Většina studií (např. Darling et al. 1989, Koelman 1998, Salmi and Hauptman 2006, Sizer et al. 1992, OECD 2010) rozlišuje mezi modely založenými na vstupních nebo naopak výstupních charakteristikách systémů. Základním typem normativního financování výuky je financování podle vstupních kritérií, jako je například počet pedagogických pracovníků, výše jejich ohodnocení, případně počet pedagogů s doktorským titulem. V posledních letech však došlo v normativním financování k dalšímu posunu a ve většině evropských zemí se dnes používají vstupní kritéria, která se vztahují spíše ke studentům než k pedagogickým pracovníkům. Pouze v některých východoevropských zemích (např. v České republice), jsou při výpočtu výše prostředků na výuku zvažována i další kritéria, jako například kvalifikace pedagogických pracovníků. Obecně řečeno, normativní financování na základě vstupních kritérií obvykle tvoří

značnou část přímé institucionální podpory formou jednorázových příspěvků a podporuje tak dlouhodobé financování, které je příhodnější pro podporu finanční udržitelnosti instituce.

Od konce 80. let minulého století se však do algoritmů pro výpočet výše finančních prostředků začala stále častěji dostávat také výstupní kritéria. Zejména v kontextu reforem v řízení veřejných služeb jsou jednání mezi veřejnými orgány a vysokými školami obvykle založena na dohodách o konkrétních výkonových aspektech (*performance agreements*) a o normativním financování se tedy hovoří jako o inovativním způsobu rozdělování prostředků. Mezi výstupní kritéria při financování výuky patří například počet udělených kreditů, počet vydaných diplomů, relativní úspěšnost absolventů na trhu práce či počet absolventů, kteří vykonávají práci v oboru, který vystudovali. Normativní financování založené na výstupních kritériích bývá kritizováno za to, že na institucionální úrovni sťažuje naplňování dlouhodobých cílů a vede k nejistotě a fluktuaci akademických pracovníků. Cantillon a kol. (2011) dokonce uvádějí, že financování podle výkonů může vést k tomu, že vysoké školy sníží své vzdělávací standardy, a to zejména v případech, kde nedochází k odpovídajícímu hodnocení kvality výuky. Rozdělování financí na základě výkonů má navíc další významné nedostatky, které vyplývají z toho, že jak kvalitu, tak kvantitu různých dimenzí výkonů vysokých škol je obtížné měřit. Především stále není uspokojivě vyřešena praktická stránka hodnocení a měření úspěšnosti výukových aktivit. Proto nepřekvapuje, že mezinárodní studie a články shrnují, že normativní financování ve výuce většinou staví na směsici vstupních a výstupních kritérií přičemž nejběžněji uplatňovanými kritérii jsou počet zapsaných studentů a počet absolventů, kteří získají diplom (Leitner et al. 2011).

Při uplatňování mechanismů normativního financování výuky na veřejných vysokých školách volí veřejné orgány různé přístupy. Ty se liší zejména v uvažovaných kritériích, a často vycházejí z národních kontextů, které mají značný vliv. Současně však lze v jednotlivých systémech vystopovat některá obecná pravidla. Níže jsou uvedena některá specifika, která byla vysledována v předchozích studiích.

V zásadě lze konstatovat, že se explicitně rozlišuje mezi výzkumem a výukou. Obě tyto oblasti jsou financovány samostatně a v každém mechanismu tudíž fungují odlišná kritéria a měří se odlišné charakteristiky, přestože vysokoškolská legislativa a předpisy obvykle neurčují, jak mají vysoké školy získané prostředky dále rozdělovat v rámci své působnosti. V každém případě by však měla být dosažena určitá rovnováha mezi financemi na výuku a na výzkum (jak na institucionální úrovni, tak i na úrovni akademických pracovníků), přinejmenším v zemích, kde vysokoškolští pedagogové zároveň provádějí výzkumnou činnost.

Normativní financování obecně znamená, že rozpočet instituce vychází z počtu jednotek (např. studentů) a ze státního výdaje na jednotku (normativu). V algoritmu pro výpočet výše finančních prostředků na výuku se tradičně zohledňuje počet zapsaných studentů. Svědčí o tom příklady řady zemí, kde se uplatňují dvě různé metody výpočtu. V první se (na prospektivní bázi) uvažuje počet budoucích studentů – tj. počty vycházejí z posouzení skutečného rozdělení finančních prostředků s tím, že celkový objem financí může být upravován. Druhá metoda je retrospektivní, což znamená, že počty vycházejí z dostupných dat, jako je například průměrný počet studentů zapsaných v předchozích dvou letech. Při uplatňování algoritmu podle počtu zapsaných studentů je třeba také rozlišovat mezi studenty v řádném prezenčním studiu (*full-time*) a mezi studenty v distančním studiu (*part-time*). Zde se opět nabízejí dvě možnosti. První spočívá v tom, že studentům v distančním studiu je při výpočtu normativu na studenta přiřazena jiná váha než

studentům v prezenčním studiu. Druhou možností je převést studenty v distančním studiu na tzv. ekvivalentní hodnotu prezenčního studia podle jejich vyřízení. Zejména u druhé metody je zásadní, aby tvůrci politiky společně s představiteli vysokoškolského sektoru došli ke shodě, jaké vyřízení odpovídá statutu prezenčního studia. V této souvislosti je také třeba rozhodnout, zda počet financovaných studentů bude určitým způsobem limitován. V dnešní době se počty studentů, kteří mají nárok na finance z veřejných rozpočtů, v řadě zemí omezují, protože možnost stanovení horní hranice představuje důležitý nástroj řízení rozpočtových výdajů (Salmi and Hauptman 2006).

Počet financovaných studentů také sehrává důležitou roli v závislosti na tom, jaký způsob rozdělování finančních prostředků je zvolen. Rozlišuje se mezi distribučním (*distribution model*) a výdajovým (*price model*) modelem. Ve výdajovém modelu se výše rozpočtu určuje vynásobením normativu na studenta počtem studentů. V distribučním modelu je naopak rozpočet daný a normativ na studenta se vypočte vydělením celkové částky rozpočtu počtem studentů. V případě, že se počet studentů zvyšuje, ve výdajovém modelu se proporcionálně zvyšuje rovněž celkový objem finančních prostředků. Protože tento přístup veřejným orgánům značně ztěžuje plánování rozpočtu, stanovuje se často u výdajových modelů počet studentů předem – tzn., že v případě rostoucího počtu studentů může vláda v příštím rozpočtovém období snížit normativ, tedy výdaj na studijní místo. Takto vypočtený rozpočet má ve většině zemí limit, přestože priority mohou být nastavovány relativním zvyšováním či snižováním hodnoty normativu. Algoritmy normativního financování v některých zemích skutečně umožňují nastavování priorit (*priority setting*), které zohledňují celostátní či regionální situaci – například požadavky na pracovní sílu. Příkladem země, kde mohou vysoké školy dosáhnout vyššího normativu na studenta, nabízejí-li obory, které jsou v rámci vědecké politiky považovány za prioritní, je Anglie.

Celkově se tvorba algoritmů pro normativní financování řídí filosofií jednotkových nákladů (*unit cost*). To znamená, že se rozpočet tvoří na základě toho, co je (v podobě výdajů nebo standardních nákladů) třeba k vyprodukování určité jednotky výstupu – například nabídka vysoce kvalitního vzdělávání po celou dobu studia až po udělení diplomu. Z tohoto pohledu jsou za relevantní východisko považovány náklady, a proto v zemích, jako Švýcarsko, Anglie, Nizozemsko, Finsko a Švédsko stále zdokonalují proces vykazování úplných nákladů (*full cost accounting*). Konkrétně dochází ke zjednodušování pravidel a postupů v oblasti odpovědnosti za využívání veřejných prostředků s cílem omezit byrokracii a usnadnit vymezení základu pro určování nákladů na výuku. Nicméně finanční prostředky lze institucím rozdělovat několika způsoby. Při výpočtech lze například vycházet ze skutečných nákladů na studenta, jak je vykáže daná instituce. Další možností je rozdělování finančních prostředků na základě průměrných nákladů na studenta v celém systému, které se obvykle vypočítávají ze souhrnných statistik o výdajích a počtech zapsaných studentů. A v neposlední řadě je další možností počítat s normativními náklady na studenta s využitím optimálních počtů učitelů na studenta a dalších standardizovaných měřítek efektivnosti (Salmi and Hauptman 2006).

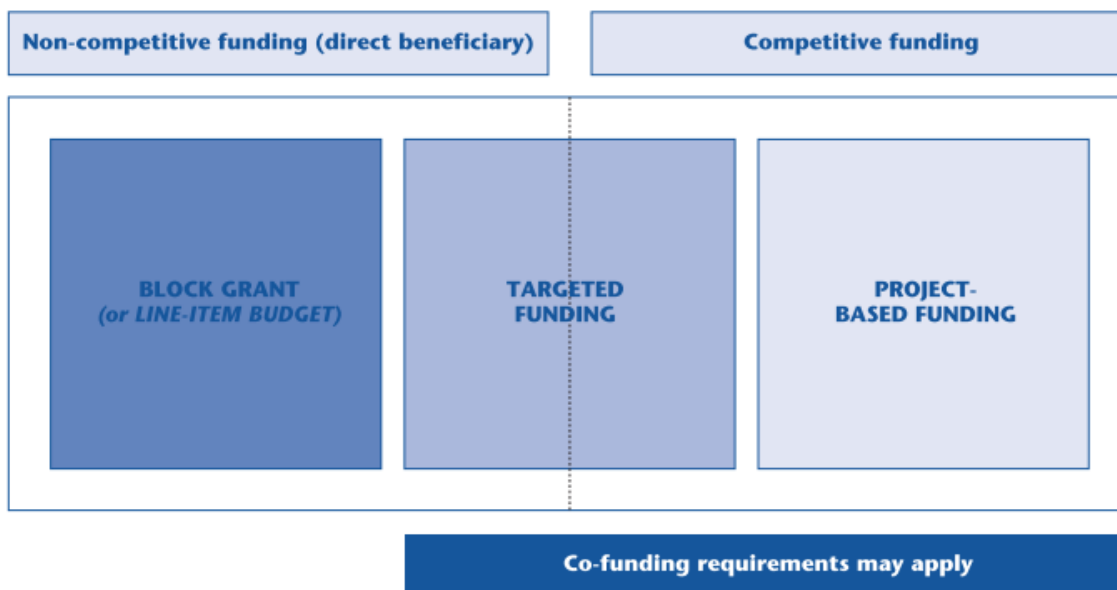
Konečně stojí za povšimnutí i to, že v algoritmech normativního financování se stále více uplatňují kritéria výkonu, jako například počet absolventů, kteří získají diplom. Vytvořit výkonová kritéria však také není snadné, protože každá vysoká škola je organizací produkující řadu výstupů a reagující na řadu pobídek. Proto je třeba brát v úvahu, že mezi mechanismy

financování a měřením výkonu existují silné vnitřní vazby, jelikož výkonová kritéria, i když jsou vážená, nikdy nejsou schopna výstupy řádně změřit a dokonce mohou vyvolávat nežádoucí důsledky. Je-li normativní financování postaveno například na počtu udělených diplomů, mohou se vysoké školy snažit o snížení míry nedokončování studia, aby zvýšily svůj celkový rozpočet. To může mít negativní dopad nejen na kapacitu výuky, ale i na její kvalitu. Vzhledem k této nejednoznačnosti je proto nutné, aby se při stanovování výkonových kritérií zohledňovala i praxe hodnocení kvality.

6 Další způsoby financování vysokých škol

V kontextu ekonomického poklesu přistoupily některé země ke snižování svých celkových (základních) rozpočtů na terciární vzdělávání a část uspořených prostředků začaly rozdělovat jinými, účelovými, způsoby (*targeted funding*). Příkladem je Irsko, kde byl pokles rozpočtu (5,4 % v roce 2009 a 9,4 % v roce 2010) doprovázen dodatečnými finančními prostředky na rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané nebo Spojené království, kde po snížení celkových rozpočtů vysokých škol následovalo založení zvláštních fondů za účelem zvýšení počtu studentů v preferovaných předmětech „STEM“ (*science, technology, engineering, mathematics*). Tento trend realokace části finančních prostředků na specifické účely potvrzují také vyšší vedoucí pracovníci vysokých škol v šetření provedeném v červnu 2010 (74 % respondentů souhlasí s tvrzením, že „*the main funding authority increasingly resorts to targeted funding*“). Přestože cílem často ve skutečnosti bývá dosažení specifických cílů v souladu se strategickými národními prioritami, výsledkem takového trendu je omezení autonomie institucí v oblastech strategického rozhodování a vnitřního přerozdělování prostředků.

Metody veřejného financování

Dalším způsobem rozdělování veřejných prostředků jsou projekty, které mohou vysoké školy získat v soutěžích (*project-based funding*). Protože celkové rozpočty nerostou, ale spíše klesají, stává se získávání projektů pro vysoké školy velmi významným a důležitým zdrojem příjmu. Navíc jejich úspěšnost v takových soutěžích může figurovat také jako kritérium, které bude rozhodovat o výši jejich základního jednorázového příspěvku (*block grant*). Poskytnutí prostředků jak formou *project-based funding*, tak formou *targeted funding* může být podmíněno finanční spoluúčastí vysokých škol (*co-funding*). Tímto spolufinancováním se rozumí situace, kdy je instituce přijímající veřejné finanční prostředky nucena financovat část nákladů

vyplývajících z podporované aktivity z vlastního rozpočtu, případně z jiných veřejných nebo soukromých zdrojů.

Potenciálním rizikem spolufinancování je ovšem ohrožení finanční udržitelnosti vysokých škol a to zejména v případech, kdy se stává pravidlem pro významnou část finančních prostředků plynoucích z veřejných zdrojů. Požadavek finanční spoluúčasti totiž sice vyžaduje hledání jiných zdrojů financování, ve většině případů však vysoké školy čerpají tyto chybějící prostředky ze svých základních rozpočtů (*core budget*). V provedeném on-line šetření tento fakt potvrdilo 65 % respondentů, zbývajících 35 % navíc uvedlo, že se v jejich případě jedná pouze o mix mezi čerpáním chybějících prostředků ze základních rozpočtů a čerpáním z dodatečných soukromých zdrojů případně z poplatků od studentů. Takový způsob finanční spoluúčasti vysokých škol pak nepochybně vede ke snižování objemu „nevázaných“ prostředků umožňujících financování zařízení a vybavení, tedy k omezení možnosti investovat do budoucnosti vysokých škol.

BOX 1: Výpočet výše veřejných příspěvků vlámským univerzitám

Základním jednorázovým příspěvkem pro všechny akreditované vysokoškolské instituce ve Vlámské části Belgie (6 univerzit a 22 university colleges) je tzv. Teaching and Research Block Grant. V případě univerzit se skládá z celkem čtyř dotací: 1. fixní příspěvek na vzdělávací činnost, 2. variabilní příspěvek na vzdělávací činnost, 3. fixní příspěvek na výzkumnou činnost, 4. variabilní příspěvek na výzkumnou činnost. Hlavním kritériem pro určení výše fixního příspěvku na vzdělávací činnost je počet kreditů zapsaných nově přijatými studenty, zatímco výše variabilního příspěvku na vzdělávací činnost je založena převážně na počtech kreditů získaných studenty v prvních ročnících studia.

Počty studentů tedy nejsou financovány přímo, ale nepřímou přes počty zapsaných respektive získaných kreditů. Zajímavý je také samotný princip zapisování a získávání kreditů, kdy každý student na počátku svého studia obdrží určitý počet kreditů, které v průběhu studia čerpá při zapisování do jednotlivých kurzů a v případě jejich úspěšného absolvování je získává zpět. Nastane-li však situace, že student všechny obdržené kredity vyčerpá a nezůstane mu žádný pro zapsání do kurzu, je jeho studium ukončeno a do dalšího studia může být zapsán pouze při uhrazení registračního poplatku ve dvojnásobné výši. Za takového studenta totiž vysoká škola již nemůže získat žádné finanční prostředky z veřejných rozpočtů.

Výše fixního příspěvku na výzkumnou činnost univerzit vychází ze dvou kritérií. Prvním je počet udělených doktorských titulů a druhým publikační činnost instituce. Uplatňován je regresivní postup, přičemž je stanoven tzv. minimální standard (počtu udělených doktorských titulů a vydaných publikací) zaručující nárok na příspěvek. Variabilní příspěvek na výzkumnou činnost zohledňuje čtyři kritéria s vahami uvedenými v závorkách: počet udělených bakalářských a magisterských titulů (24 %), počet udělených doktorských titulů (40 %), publikační činnost zohledňující počty citací (30 %), ukazatel mobility a diverzity (6 %).

Poměrně novým trendem ve financování vysokoškolských institucí je tzv. kontraktové financování (*performance agreements*). Jedná se o financování vysokých škol na základě plnění či neplnění podmínek, které jsou oběma stranami předem dohodnuté v rámci kontraktu

(smlouvy). Kontrakty přitom mohou sloužit různým účelům, mezi nejčastější patří stabilní případně rostoucí výkonnost a kvalita vysokých škol nebo nastavení priorit institucí za účelem jejich profilování. Při profilování je časté velké množství dimenzí a indikátorů tak, aby každé instituce měla možnost být úspěšná v předem definované oblasti.

Kontraktové financování (*performance agreements*) je již realizováno například ve Francii, Rakousku, Dánsku nebo Finsku. Ve Francii je na čtyřleté kontrakty vázána dokonce až polovina rozpočtu a po vypršení kontraktu probíhá hodnocení za účelem posouzení efektivnosti. Ve Finsku a Dánsku jsou navíc, vedle konkrétních cílů pro jednotlivé instituce, stanoveny také obecné cíle pro celý systém. Od září 2012 je plánováno zavedení kontraktového financování také v Nizozemsku, kde si každá ze 13 výzkumných univerzit a 39 univerzit aplikovaných věd musí sestavit svůj plán ve třech předem definovaných oblastech (kvalita a úspěšnost studia, profilování vzdělávací a výzkumné činnosti, tvorba hodnot). Přestože se ukazuje, že ne vždy jsou kontrakty efektivní, nepochybně jsou způsobem, jak vést velmi důležitý a potřebný transparentní dialog o identitě vysokoškolských institucí. Zdá se totiž, že rostoucí autonomie vysokých škol může vést k jejich větší homogenitě.

V některých zemích představují významný zdroj příjmu vysokých škol také finanční příspěvky studentů. Úroveň jejich významu se však velmi liší a odvíjí se od právního rámce, v němž se vysoké školy pohybují. Přes různé tradice v Evropě probíhají ve většině zemí relevantní diskuse na téma začlenění příspěvků studentů do modelů financování vysokoškolského vzdělávání a s ohledem na ekonomický vývoj se očekává, že tyto diskuse budou dále nabývat na významu.

Z šetření EUA vyplývá, že finanční příspěvky studentů představují celkově v Evropě méně než 10 % rozpočtu vysokých škol. Nicméně je důležité vzít v úvahu, že analyzovaný vzorek zahrnuje země, kde příspěvky studentů neexistují vůbec (Norsko), existují pouze pro některé studenty (jako například pro studenty mimo EU/EEA v Dánsku od roku 2006 a ve Švédsku od roku 2011) nebo jsou velmi nízké (Francie). Na druhé straně tvoří v některých zemích příspěvky studentů významnou (Španělsko 13 %, Lotyšsko 16 %) nebo dokonce značnou (přibližně 25 % v analyzovaném vzorku vysokých škol Spojeného království) část rozpočtů vysokých škol. Pro několik málo vysokých škol z různých zemí pak finanční příspěvky studentů představují dokonce více než 50 % celkových příjmů.

BOX 2: Zrušení školného v Irsku

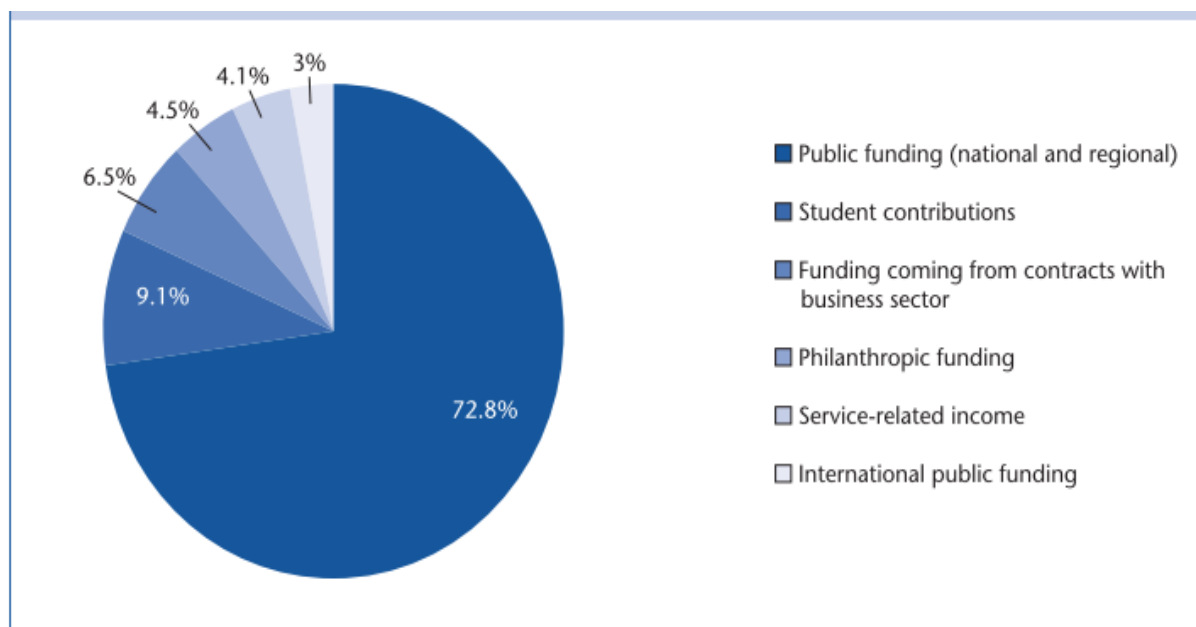
Trinity College v Dublinu má přiměřeně diverzifikovanou strukturu příjmů, podle svého vedení je však stále ještě příliš závislá na každoročním státním finančním příspěvku. Omezení finanční flexibility a narušení finanční autonomie instituce přineslo zrušení školného pro poprvé zapsané studenty (undergraduate students). Navíc reálný pokles úrovně veřejných prostředků a naopak růst počtu studentů vedl ke snížení státního finančního příspěvku na studenta. Velmi důležitým strategickým prvkem instituce se tak stalo pravidelné volání po znovuzavedení školného pro poprvé zapsané studenty.

Podíl finančních příspěvků studentů na celkových příjmech vysokých škol se odvíjí od stanovené výše poplatků. Dřívější analýzy EUA současně ukázaly, že odpovědnost za nastavení úrovně příspěvků studentů obvykle neunesou samotné vysoké školy – přinejmenším ve 22 evropských

zemích totiž o zavedení či naopak zamítnutí školného rozhodují veřejné úřady¹¹. Je také zřejmé, že současným trendem se postupně stávají různé výše poplatků pro různé skupiny studentů. Ať už podle typu studijního programu (bakalářský, magisterský, doktorský) nebo podle parametrů/charakteristik studia:

- prezenční/dálkové studium
- další studium
- studium trvající déle než je standardní doba studia
- kurzy mimo studijní program
- kurzy v cizím jazyce
- mezinárodní studenti

Průměrné rozdělení příjmu evropských univerzit

Source: online questionnaire

Řada zemí rozšířila své systémy finanční podpory studentů a posílila význam studentských půjček. Ty jsou v současné době poskytovány přibližně ve dvou třetinách evropských zemí vedle sociálních stipendií, daňových zvýhodnění nebo přidavků na děti. Některé země systém finančních půjček studentům zavedly teprve nedávno (Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Portugalsko nebo Slovinsko), zatímco v jiných takový systém stále chybí. Celkově lze říci, že snahou zemí je implementace takových systémů sdílení nákladů a finanční podpory studentů, jež nebudou mít negativní vliv na účast nejvíce znevýhodněných skupin studentů. Výsledky evropských studií

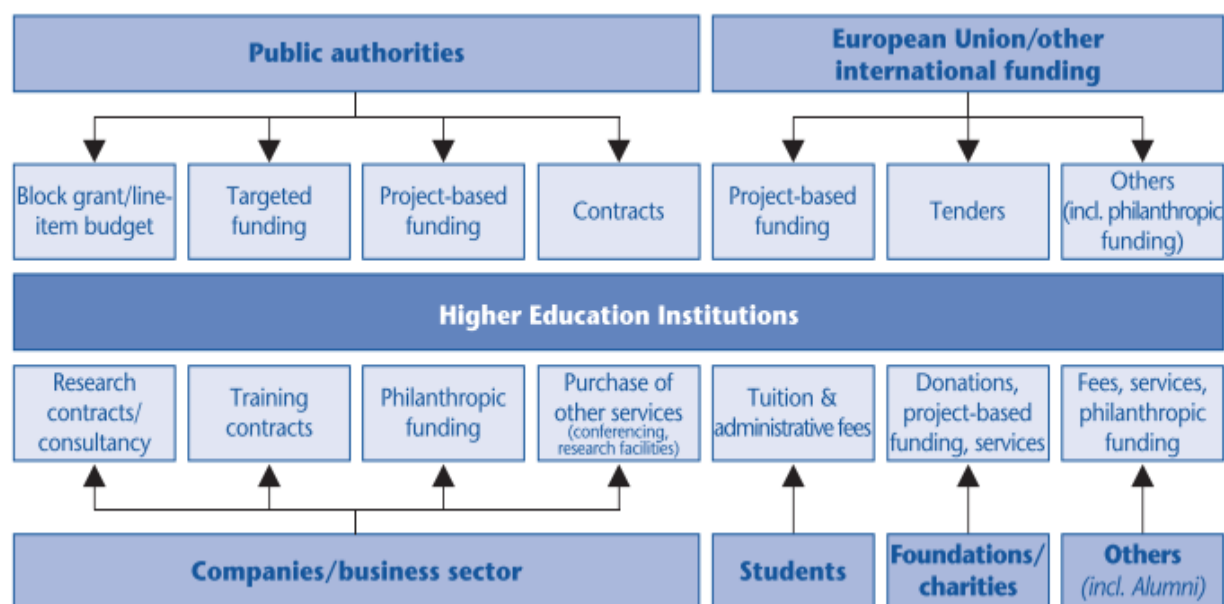
¹¹ EUA, *University Autonomy in Europe*, p. 23

totiž ukazují, že vyšší socioekonomický status, měřený podle vzdělání rodičů, znamená mnohem větší šanci na vstup do vysokoškolského vzdělávání.

Vhodné nastavení úrovní veřejných a soukromých výdajů na vysokoškolské vzdělávání může vycházet z hodnocení společenské a individuální míry návratnosti investic do vysokoškolského vzdělávání.

Vedle přímé podpory z veřejných prostředků a finančních příspěvků studentů existují další zdroje příjmů, které na většině vysokých škol tvoří více než 10 % rozpočtu, v průměru pak téměř 20 % rozpočtu. Jedná se především o prostředky z kontraktů se soukromým sektorem (většinou výzkumné kontrakty, ale také aktivity spojené se vzděláváním), příspěvky nadací, sponzorské dary, provize z poskytovaných služeb (konzultace, pronájem zařízení, knihovny, muzea) nebo finanční aktivity. Nezanedbatelné prostředky může navíc mnoho vysokých škol čerpat ze strukturálních fondů Evropské Unie a jejích rámcového programu pro výzkum a vývoj. Samotné instituce přitom očekávají zvyšování nejen počtu dalších zdrojů, ale i objemů finančních prostředků z nich plynoucích. Přehled hlavních finančních zdrojů a zároveň způsobů jejich poskytování dostupných pro většinu evropských vysokých škol poskytuje následující schéma.

Zdroje příjmu a metody financování

Nejvýznamnějším zdrojem příjmu velkého množství evropských vysokých škol je stále přímá podpora z veřejných prostředků tvořící v průměru téměř tři čtvrtiny rozpočtu institucí. Tomu odpovídá i zjištění OECD¹², které hovoří o tom, že v roce 2007 činil v zemích OECD průměrný podíl veřejných prostředků na úrovni terciárního vzdělávání 69 %. Nejčastější formou alokace je přitom jednorázový příspěvek (*block grant* nebo *lump sum*), který pokrývá několik kategorií

¹² OECD, *Education at a Glance 2010 – OECD Indicators*, 2010, p. 228.

výdajů (jako například výuku, běžné provozní náklady, výzkumné aktivity a další) a kde odpovědnost za rozdělení prostředků v rámci instituce nese sama příslušná instituce.

Nejrozšířenějším mechanismem stanovení výše jednorázových příspěvků je normativní financování (*formula funding*), které může vycházet z historických, vstupních (počet studentů, počet pracovníků, velikost instituce) nebo výstupních (výzkumné kontrakty, publikace, uplatnitelnost absolventů) charakteristik systémů. Většinou se jedná o určitou kombinaci mezi druhy charakteristik, zdá se však, že všeobecným trendem v Evropě je v tomto ohledu tendence veřejných úřadů stále častěji zavádět taková normativní pravidla financování, která zahrnují kritéria založená právě na charakteristikách výstupních.

Tento trend souvisí se snahou zefektivnit systémy rozdělování veřejných financí zejména v době významných rozpočtových a investičních omezení. Mezi zeměmi ovšem existují značné rozdíly v podílech veřejných finančních prostředků rozdělovaných normativními mechanismy financování. Zatímco ve Švýcarsku je tímto způsobem rozdělováno pouze přibližně 25 % veřejných financí, v Dánsku se jedná o 40 % a v Lotyšsku dokonce o 65 %. Navíc některé země, jako Německo nebo Itálie, jsou v tomto ohledu heterogenní i na nižších úrovních (*Länder* nebo regiony), neboť udržují různé systémy vysokoškolského vzdělávání.

Podle Hanse Vossensteyna (CHEPS) se v současné době mnoho zemí snaží nalézt vhodné mechanismy, které povedou ke zvýšení kvality, diverzity a výkonnosti a podpoří zároveň profilování vysokých škol. Toto snažení ovšem velmi často naráží na odlišné priority a cíle na úrovni národní a na úrovni vysokoškolských institucí. Navíc vysoké školy uvažují v delších časových horizontech, zatímco politici velmi často pouze v horizontu dvou až tří let.

BOX 3: Výpočet výše veřejných příspěvků vysokým školám ve Francii (systém „SYMPA“)

Ve Francii jsou kritéria výkonnosti vysoké školy zahrnuty do výpočtu finančního příspěvku z veřejných prostředků od roku 2009. Značnou část příspěvku (80 %) tvoří stále tzv. activity-based funds vycházející z počtu studentů skládajících zkoušky a z počtu akademických pracovníků vykazujících publikační činnost. Zbývajících 20 % příspěvku je založeno na výkonu vysoké školy (5 % podle výuky a 15 % podle výzkumu; vychází se většinou z úspěšnosti studentů a uvažována je rovněž zaměstnatelnost absolventů). Vedle těchto výkonnostních kritérií je malá část rozpočtu vyjednávána přímo mezi vysokou školou a příslušným ministerstvem a to na základě externích zdrojů získaných aplikací výsledků výzkumu, zaměstnatelnosti absolventů postgraduálního studia, přijímání externích zaměstnanců a správy nemovitostí.¹³

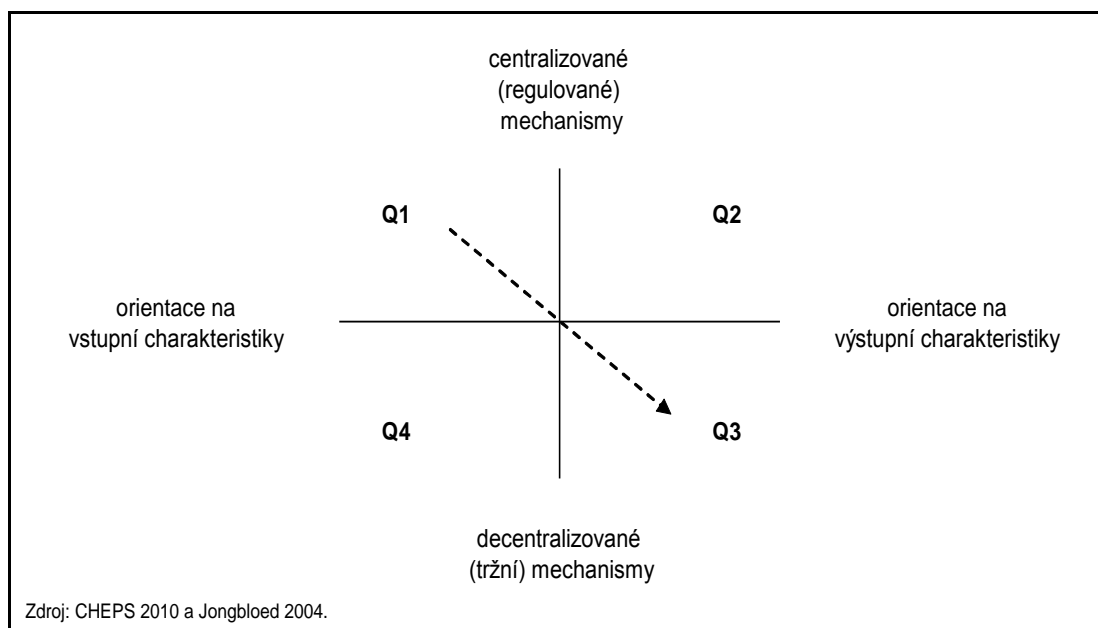
¹³ Adnot P. and Dupont J. L., *Mise en place du volet budgétaire et financier de la loi n° 2007-1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités et nouveau système d'allocation des moyens aux universités (SYMPA)*, July 2009, p. 15.

7 Mechanismy financování vysokého školství z veřejných rozpočtů

Mechanismy financování vysokého školství z veřejných rozpočtů, jsou-li správně nastaveny, přispívají ke kvalitě, efektivitě a spravedlivosti celého systému. Všeobecně je tyto mechanismy možné klasifikovat podle dvou hlavních kritérií – zaprvé podle míry orientace na vstupní či naopak výstupní charakteristiky (osa x na přiloženém obrázku níže) a zadruhé podle míry regulace při rozhodování o počtech studentů a financování výzkumu jednotlivých institucí (osa y). Uplatnění uvedených dvou kritérií nabízí základní typologii finančních mechanismů se čtyřmi kategoriemi (Q1 – Q4). Vzhledem k celosvětovému trendu směrem k deregulaci a orientaci na tržní mechanismy (CHEPS, 2010) a přechodu k alokačním mechanismům čím dál více založeným na výkonnosti dané instituce (Santiago et al., 2008) dochází k posunu z kategorie Q1 do kategorie Q3. Tedy od tradičního pojetí, kdy bylo financování řízeno primárně vstupními charakteristikami, jako jsou počty zapsaných studentů a kvalifikační struktura pracovníků, směrem k méně regulovanému systému zohledňujícímu více charakteristiky výstupní, tedy například vzdělávací a výzkumné výsledky institucí (*performance-based funding*).

Klasifikace mechanismů financování vysokého školství z veřejných rozpočtů

Vzhledem k silným politickým tlakům, které vyvolávají především reformy v řízení veřejných služeb, stále více vlád při rozdělování finančních prostředků vysokým školám inklinuje k inovativním řešením (CHEPS 2010). Jedním z jejich hlavních úkolů je zajistit, aby vysokoškolské systémy byly schopné reagovat na rostoucí poptávku po terciárním vzdělávání a také na zvyšování počtu studentů v kontextu omezování veřejných rozpočtů. Veřejné prostředky by proto měly být rozdělovány transparentním způsobem, který bude zároveň stimulovat výkony vysokých škol. Podstata financování postaveného na výkonech vysokých škol spočívá v tom, že úspěšné instituce s vyššími výkony by měly získávat větší množství finančních prostředků než

institute, které tak vysoké výkony nevykazují. Zavádění a prosazování prvku konkurence do vzdělávání a výzkumu má tedy podněcovat ke zlepšování výkonnosti, neboť se vychází z předpokladu, že výstupy je třeba odměňovat. (Herbst 2007, Hicks 2010). Proto se národní mechanismy rozdělování finančních prostředků v posledních letech změnily a již nejsou postaveny pouze na tradičním vyjednávání o rozpočtech mezi vysokými školami a veřejnými orgány, ale v mnoha zemích navíc roste podíl prostředků rozdělovaných mechanismy na bázi otevřené soutěže, které přímo odměňují úspěšnost a které jsou často součástí základního normativního financování (Salmi and Hauptman 2006).

Evropská asociace univerzit ([European University Association, EUA](#)) společně s několika odbornými pracovišti na univerzitách ve Velké Británii (*Oxford*), Portugalsku (*Aveiro*), Finsku (*Aalto*), Německu (*Erlangen-Nuremberg*) a Dánsku (*Copenhagen*) řeší s finanční podporou Evropské komise (od podzimu 2012 do jara 2015) projekt s názvem Tvorba strategií pro efektivní financování vysokého školství v Evropě ([Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe, DEFINE](#)).

Poslední zpráva Evropské asociace univerzit (EUA) z prosince 2013 ([Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe. DEFINE interim report](#)), která je výstupem projektu DEFINE, o různých způsobech financování vysokých škol ukazuje, jak se – do jisté míry kvůli dopadům ekonomické krize, ale také dalším důvodům – mění charakter modelů (zásad a pravidel) financování vysokého školství a vysokoškolských institucí v evropských zemích. Klíčovým pojmem se přitom stává efektivita (*efficiency*) a přechod k financování podle výkonu (*performance-based funding*).

V rámci projektu DEFINE řešitelé analyzují získané informace o různých způsobech financování vysokého školství v Evropě z veřejných rozpočtů a o přijímaných opatřeních na podporu jeho efektivity. Projekt se přitom zaměřuje především na tři hlavní témata: financování vysokých škol podle výkonu (*performance-based funding*), restrukturalizace a koncentrace zdrojů a modely na podporu excelence (*excellence schemes*). Projekt má zároveň posoudit, jaké přímé i nepřímé, zamýšlené i nezamýšlené dopady mají různé modely financování na jednotlivé vysoké školy.

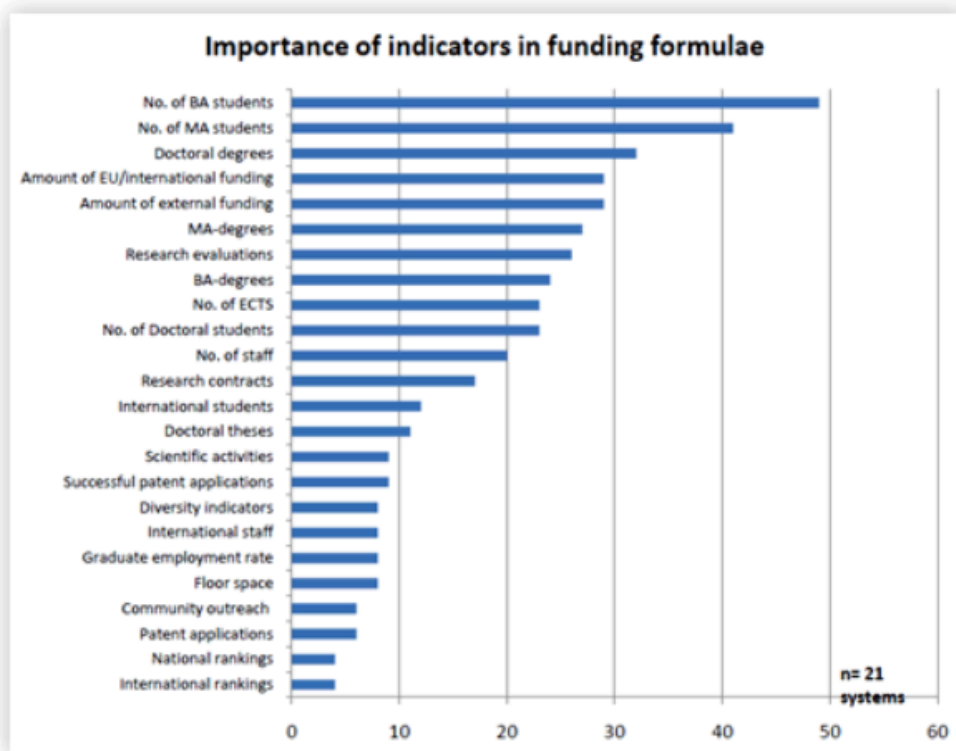
Countries included in the analysis	
Austria	Ireland
Belgium – Flanders	Italy
Belgium – French-speaking community (<i>Federation Wallonia-Brussels</i>)	Latvia
Czech Republic	Lithuania
Denmark	Netherlands
Estonia	Norway
Finland	Poland
France	Portugal
Germany	Slovakia
Greece*	Spain
Hungary	Sweden
Iceland	Turkey
	United Kingdom*

Interní zpráva z projektu DEFINE z prosince 2013 předkládá první výsledky analýzy získaných informací a dat, která projektu poskytly asociace rektorů univerzit a vysokých škol (členů EUA) z 24 členských států EU. Zpráva se přitom zaměřuje na všechny tři hlavní témata projektu.

Mechanismy přidělování prostředků z veřejných rozpočtů vysokým školám

V zásadách a pravidlech financování vysokoškolských institucí jsou mezi jednotlivými zeměmi EU velké rozdíly, avšak v posledních letech se ve většině vysokoškolských systémů stále častěji uplatňují různé prvky financování podle výkonu institucí. Patří sem rozmanité vzorce pro výpočet výše financí na základě řady ukazatelů (*funding formulas based on a series of indicators*) či takzvané smlouvy o výkonu instituce (*performance contracts*). Například nejméně ve třetině evropských zemí je více než polovina veřejných prostředků, které jdou na vysoké školy, přidělována formou celkového příspěvku vypočítávaného na základě konkrétního schváleného algoritmu.

Zpráva EUA přitom ukazuje relativní důležitost jednotlivých ukazatelů, a to jak vstupních, tak i výstupních či výkonových. Z tohoto hlediska se často liší financování vzdělávání a výzkumu na vysokých školách. Zatímco u financování vzdělávacích aktivit jsou pro nedostatek nabídky jiných řešení používány častěji vstupní údaje, jako je například počet vysokoškolských studentů, financování výzkumu je obvykle odvozováno především od výstupních údajů, jako je počet udělených doktorských titulů, či výkonových ukazatelů, jako je objem financování z jiných zdrojů (sukromých, zahraničních, ...). Z následujícího grafu je zřejmé, že mezi používanými ukazateli je uváděno například i umístění školy v mezinárodním či národním žebříčku vysokoškolských institucí.

Smlouvy o výkonech vysoké školy (kontrakty), které na základě dohody mezi orgány veřejné správy (především ministerstvy) a vysokými školami stanovují konkrétní cíle, jsou běžnou součástí financování vysokého školství ve dvou třetinách (konkrétně v 15) ze sledovaných zemí.

Téměř ve všech zemích, které jsou zahrnuty do zprávy, ministerstva společně s univerzitami a vysokými školami zvažují nebo již realizují kroky směrem ke spojování institucí, jejichž cílem je mimo jiné i racionalizace financování. Uvedené procesy jsou v jednotlivých evropských zemích realizovány dosti odlišně, přičemž nejrozsáhlejší restrukturalizace probíhá v Dánsku, Estonsku, Finsku či v Lotyšsku.

Fúze (*mergers*) jsou však pouze jedním z procesů, které mají podporovat koncentraci (soustředování) zdrojů a spolupráci vysokoškolských institucí. Jiným příkladem racionalizace je například vytváření konsorcií nebo strategických partnerství vysokých škol. Veřejné orgány tyto procesy podporují prostřednictvím konkrétních finančních mechanismů často zaměřených na dosahování excelence. Takové významné iniciativy jsou realizovány například v [Německu](#) nebo ve [Francii](#), kde vysoké školy dostávají v rámci strategií excelence dodatečně značné objemy finančních prostředků. V tomto rozsahu jsou sice v Evropě spíše výjimkou, ale jejich dopad na vysokoškolský systém jako celek je podstatný. Vysoké školy se aktivně snaží o účinnější využívání peněz zaváděním příslušných interních institucionálních mechanismů i vytvářením synergií v rámci celého vysokoškolského sektoru. Možnosti realizace takových opatření však výrazným způsobem předurčuje (povzbuzuje či naopak omezuje) celkový regulační rámec, ve kterém se mají zavádět.

Literatura

EUA. *Financially Sustainable Universities II: European universities diversifying income streams*, by Thomas Estermann & Enora Bennetot Pruvot, European University Association (EUA), Brussels, 2011.

EUA. *Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe. DEFINE interim report*, European University Association (EUA), Brussels, 2013.

Green light for Erasmus+. European Commission IP/13/1110, Strasbourg/Brussels, 19/11/2013

Guhn, M. Hochschulfinanzierung und Hochschulqualität. Eine interdisziplinäre Analyse zum Verhältnis beider Bereiche der Hochschulökonomie. In Dr. Hut Verlag, München. Hansen, H.F. *Performance indicators used in performance-based research funding systems*, OECD document, Paris, 2010.

HEFCE. *Secure finances against a background of change*. 05 November 2012.

Hicks, D. *Overview of Models of Performance-Based Research Funding Systems*, OECD document, Paris, 2010.

CHEPS. *Progress in higher education reform across Europe – Governance and funding reform*, Report commissioned by the Directorate General for Education and Culture of the European Commission to a consortium led by the Centre for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Enschede, 2010.

Jongbloed, B. Governance and Funding Reform in the European Higher Education Area: National system analyses - The Netherlands. In H. De Boer, B. Jongbloed, J. Enders and J. File (Ed.) *Progress in higher education reform across Europe, Governance and funding reform, Volume 2: Methodology, performance data, literature survey, national system analyses and case studies*, Brussels, 2010.

Matei, L. *Final Report*. Funding Forum EUA, Salzburg, 2012.

OECD. *Tertiary Education for the Knowledge Society. OECD Thematic Review of Tertiary Education*, OECD, Paris, 2008.

OECD. *Performance-based Funding for Public Research in Tertiary Education Institutions*, Workshop Proceedings, OECD Publishing, download: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264094611-en>, Paris, 2010.

OECD Education at a Glance. *OECD*, Paris 2014

Quality-related funding, performance agreements and profiling in higher education. An international comparative study. Final Report. Center for High Education Policy Studies (CHEPS), University of Twente 2011.

Salmi, J., Hauptman, A.M. *Innovations in Tertiary Education Financing: A Comparative Evaluation of Allocation Mechanisms, Education Working Paper Series*, Number 4, Washington: The World Bank, 2006.

Santiago, P. et al. *Tertiary Education for the Knowledge Society: VOLUME 1: Special features: Governance, Funding, Quality; and VOLUME 2: Special features: Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation*, OECD, Paris, 2008.

Thomas Estermann, Enora Bennetot Pruvot and Anna-Lena Claeys-Kulik: *Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe. DEFINE interim report*. EUA, December 2013

Impact of the economic crisis on universities in Europe. EUA's Public Funding Observatory, Spring 2013

EUA Public Funding Observatory interactive online tool. EUA's Public Funding Observatory, Spring 2013

Peta Lee: *EUA report reveals higher education funding pressures*. University World News, Issue 276, 15 June 2013

Alan Osborn: *Efficiency key to HE funding in Europe today*. University World News, 19 December 2013, Issue 301

PŘÍLOHA: Podklady pro rozbor ukazatele K v rámci rozpočtu VVŠ v ČR

Ukazatel K je v České republice označením pro rozpočtový ukazatel, který kvantifikuje výkony vysokých škol se zaměřením na výsledky (a pokouší se indikovat kvalitu) ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti. Obsahuje sadu indikátorů kvality a výkonu, které se s danými vahami aplikují na všechny veřejné vysoké školy bez výjimek stejným způsobem.

Cílem těchto indikátorů je důraz a podpora kvalitních výstupů vysokých škol. Každá vysoká škola získává ve sledovaném období určitý podíl na celkových výsledcích všech škol v jednotlivých indikátorech. Tento podíl pak odpovídá podílu vysoké školy na finančních prostředcích alokovaných v ukazateli K. Vysoká škola, která meziročně zlepšuje své výsledky a zvyšuje svůj podíl na celkových výsledcích všech škol, získává více finančních prostředků.

Ukazatel K procházel v posledních letech významnými změnami nejen v názvu (původně B3, později VKM), ale rovněž v počtu zahrnutých indikátorů včetně jejich vah. Proto jsou níže, jako vstup do analýzy indikátorů ukazatele K, v přehledných tabulkách prezentovány jednak změny ve vymezení ukazatele K a také jejich dopady na výši příspěvků poskytnutých veřejným vysokým školám dle jednotlivých indikátorů kvality a výkonu v letech 2012-2015.

1. Výsledky výzkumu, vývoje a inovací – podíl vysoké školy na bodové hodnotě výsledků výzkumu, vývoje a inovací evidovaných v Rejstříku informací o výsledcích (RIV) všech vysokých škol stanovené podle platné Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a výsledků ukončených programů. Zdrojem dat jsou výsledky hodnocení výzkumu a vývoje v roce n-2 schválené Radou pro výzkum, vývoj a inovace zahrnující pětileté období od roku n-7 do roku n-3.

Tabulka 1: Výsledky výzkumu, vývoje a inovací

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	29.3%	29.0%	26.0%	34.3%
VVŠ CELKEM	907 024	1 037 709	935 591	1 326 352
UK	286 235	307 356	261 074	353 142
JU	32 522	39 064	36 099	49 604
UJEP	5 931	8 382	8 206	12 196
MU	107 725	118 105	100 338	140 178
UP	59 036	73 546	73 156	106 070
VFU Brno	10 008	11 279	9 228	12 960
OU	9 877	14 020	13 718	21 414
UHK	3 852	6 290	6 881	11 320
SU	5 997	7 661	7 148	11 381
ČVUT	120 969	126 811	112 976	157 946
VŠCHT Praha	38 700	47 634	41 476	58 402
ZČU	30 263	37 380	34 446	50 906
TUL	13 258	15 359	15 047	23 282
UPa	27 851	34 083	30 444	40 873
VUT v Brně	74 242	80 790	71 139	102 458
VŠB-TUO	20 778	31 319	34 656	54 180
UTB ve Zlíně	9 673	13 489	15 695	25 130
VŠE	12 045	14 388	11 294	16 685
ČZU v Praze	17 064	23 507	25 791	38 157
MENDELU	16 934	22 199	21 352	32 744
AMU v Praze	2 510	3 084	2 790	3 577
AVU v Praze	151	322	401	600
VŠUP v Praze	593	662	626	885
JAMU	772	977	1 075	1 379
VŠP Jihlava	0	0	0	150
VŠTE	38	0	538	734

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

2. Výsledky umělecké činnosti – podíl vysoké školy na bodové hodnotě výsledků umělecké činnosti všech vysokých škol. Zdrojem dat jsou výsledky tvůrčí umělecké činnosti po certifikaci evidované v Registru uměleckých výstupů (RUV) v roce n-1; jde o součtovou hodnotu výsledků za pětileté období od roku n-6 do roku n-2.

Tabulka 2: Výsledky umělecké činnosti

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	1.7%	2.0%	2.0%	3.5%
VVŠ CELKEM	52 626	71 566	71 969	135 342
UK	0	0	0	786
JU	0	0	0	147
UJEP	2 767	3 651	3 982	7 693
MU	0	0	0	219
UP	0	0	212	536
VFU Brno	0	0	0	0
OU	3 570	5 012	4 815	8 504
UHK	0	0	0	1 097
SU	0	1 378	1 832	4 372
ČVUT	1 166	2 131	2 423	5 440
VŠCHT Praha	0	0	0	0
ZČU	3 271	4 881	5 012	9 087
TUL	1 425	2 205	2 281	4 306
UPa	0	142	0	524
VUT v Brně	3 800	5 332	5 300	10 083
VŠB-TUO	0	0	0	102
UTB ve Zlíně	2 207	2 580	2 795	5 470
VŠE	0	0	0	12
ČZU v Praze	0	0	0	0
MENDELU	0	0	0	175
AMU v Praze	12 451	15 524	14 747	25 111
AVU v Praze	5 765	6 788	6 437	10 615
VŠUP v Praze	6 389	8 409	9 379	17 131
JAMU	9 815	13 532	12 753	23 934
VŠP Jihlava	0	0	0	0
VŠTE	0	0	0	0

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

3. Účelová neinvestiční podpora výzkumu, vývoje a inovací – podíl vysoké školy na výši účelových neinvestičních prostředků (včetně zahraničních) na výzkum a vývoj (vyjma prostředků získaných z programů strukturálních fondů EU) všech vysokých škol. Zdrojem dat jsou výroční

zprávy o hospodaření vysokých škol; jde o vážený průměr za poslední tři roky n-2, n-3, n-4 s váhami 5:3:2.

Tabulka 3: Účelová neinvestiční podpora výzkumu, vývoje a inovací

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	5.0%	5.0%	3.0%	4.0%
VVŠ CELKEM	154 782	178 915	107 953	154 677
UK	39 744	45 352	28 295	41 306
JU	5 038	5 779	3 483	4 881
UJEP	1 256	1 300	825	1 018
MU	16 899	21 407	12 589	18 649
UP	9 555	10 828	6 722	9 856
VFU Brno	1 378	1 437	782	926
OU	1 535	1 757	944	1 426
UHK	397	565	334	444
SU	442	596	389	556
ČVUT	23 816	26 538	16 760	25 148
VŠCHT Praha	7 252	8 249	4 819	6 863
ZČU	6 158	7 438	4 533	6 428
TUL	4 812	5 660	2 763	3 500
UPa	2 452	3 209	2 239	3 278
VUT v Brně	13 209	15 476	9 159	11 844
VŠB-TUO	7 677	7 964	4 504	6 245
UTB ve Zlíně	1 148	1 333	966	1 620
VŠE	2 225	2 713	1 656	2 250
ČZU v Praze	3 548	4 697	2 926	4 381
MENDELU	4 860	5 319	2 630	3 119
AMU v Praze	1 027	969	424	556
AVU v Praze	199	147	71	132
VŠUP v Praze	71	69	74	153
JAMU	73	100	63	96
VŠP Jihlava	11	14	4	2
VŠTE	0	0	0	0

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

4. Mezinárodní granty – podíl vysoké školy na výši mezinárodních grantů poskytnutých všem vysokým školám. Mezinárodním grantem se pro účely výpočtu ukazatele K rozumí nevratné prostředky (tzn. s vyloučením úvěrů apod.) získané vysokou školou od veřejné, případně soukromé instituce se sídlem mimo území České republiky na činnosti ve výzkumu, experimentálním vývoji a inovacích (dále jen "VaVaI") při současném splnění podmínek

uvedených v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (Pravidla). Vysoká škola může být do projektu zapojena jako koordinátor (projekt je bonifikován koeficientem 1,5) nebo jako účastník. Podle §35 odst. 2 písm. d) zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Např. údaje z hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2011 se využijí pro výpočet indikátoru pro rok 2013; údaje zahrnují výsledky výzkumu, vývoje a inovací z let 2006-2010. Blíže viz Pravidla. Zdrojem dat jsou údaje poskytnuté vysokými školami.

Tabulka 4: Mezinárodní granty

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	-	-	5.0%	-
VVŠ CELKEM	-	-	179 921	-
UK	-	-	44 489	-
JU	-	-	3 228	-
UJEP	-	-	2 288	-
MU	-	-	29 759	-
UP	-	-	1 684	-
VFU Brno	-	-	0	-
OU	-	-	755	-
UHK	-	-	330	-
SU	-	-	97	-
ČVUT	-	-	36 855	-
VŠCHT Praha	-	-	10 993	-
ZČU	-	-	2 539	-
TUL	-	-	1 816	-
UPa	-	-	3 339	-
VUT v Brně	-	-	14 179	-
VŠB-TUO	-	-	10 278	-
UTB ve Zlíně	-	-	504	-
VŠE	-	-	1 747	-
ČZU v Praze	-	-	13 873	-
MENDELU	-	-	669	-
AMU v Praze	-	-	0	-
AVU v Praze	-	-	501	-
VŠUP v Praze	-	-	0	-
JAMU	-	-	0	-
VŠP Jihlava	-	-	0	-
VŠTE	-	-	0	-

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

5. Vlastní příjmy – podíl vysoké školy na výši vlastních příjmů všech vysokých škol. Do vlastních příjmů jsou zahrnuty výnosy z hlavní a doplňkové činnosti uvedené ve výkazu zisku a ztráty pod názvem „Tržby z prodeje služeb“ (účet 602), mimo příspěvek, dotace a pronájmy. Zdrojem dat jsou výroční zprávy o hospodaření vysokých škol - Výkaz zisku a ztráty a tabulka Přehled vybraných vlastních výnosů; jde o vážený průměr za poslední tři roky n-2, n-3, n-4 s váhami 5:3:2.

Tabulka 5: Vlastní příjmy

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	3.0%	3.0%	3.0%	4.0%
VVŠ CELKEM	92 869	107 349	107 953	154 677
UK	27 250	32 589	33 579	48 455
JU	2 224	2 521	2 624	3 501
UJEP	1 103	1 238	1 197	1 697
MU	8 759	10 256	10 400	15 413
UP	3 921	5 538	6 226	9 659
VFU Brno	1 754	1 901	1 816	2 556
OU	1 230	1 278	1 309	1 899
UHK	892	1 017	980	1 316
SU	1 098	1 211	1 104	1 355
ČVUT	11 697	13 224	12 841	18 338
VŠCHT Praha	2 502	2 864	3 068	4 538
ZČU	2 215	2 710	2 806	4 002
TUL	2 860	3 510	3 364	4 672
UPa	1 452	1 662	1 600	2 233
VUT v Brně	7 972	7 782	6 799	8 743
VŠB-TUO	4 312	5 024	5 155	7 330
UTB ve Zlíně	1 025	1 201	1 381	2 125
VŠE	4 075	4 624	4 682	6 745
ČZU v Praze	2 607	2 799	2 599	3 619
MENDELU	2 833	3 129	3 124	4 609
AMU v Praze	270	293	293	396
AVU v Praze	63	62	53	84
VŠUP v Praze	205	262	252	330
JAMU	171	190	184	258
VŠP Jihlava	262	324	331	463
VŠTE	114	142	185	342

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

6. Kvalifikační struktura akademických pracovníků – podíl vysoké školy na počtu profesorů a docentů, kmenových pracovníků, všech vysokých škol. Jde o průměrný evidenční přepočtený počet profesorů a docentů, tento počet je násoben koeficientem 2,5 v případě profesorů a koeficientem 1,5 v případě docentů. Zdrojem dat je statistický výkaz Škol (MŠMT) P 1b-04; jde o vážený průměr dat za poslední tři roky n-2, n-3, n-4 s váhami 5:3:2.

Tabulka 6: Kvalifikační struktura akademických pracovníků

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	2.0%	2.0%	2.0%	2.6%
VVŠ CELKEM	61 913	71 566	71 969	100 540
UK	13 383	15 994	17 095	23 004
JU	1 741	2 007	2 127	3 006
UJEP	1 350	1 579	1 634	1 768
MU	5 813	6 754	6 421	8 388
UP	4 071	4 466	3 884	6 122
VFU Brno	881	1 041	1 057	1 229
OU	1 369	1 572	1 659	2 617
UHK	1 107	1 271	1 343	1 656
SU	673	780	810	1 153
ČVUT	5 868	6 775	6 613	11 367
VŠCHT Praha	1 823	2 193	2 361	2 938
ZČU	2 315	2 527	2 476	3 972
TUL	1 727	1 935	1 773	2 450
UPa	1 751	1 987	1 941	2 736
VUT v Brně	4 188	4 584	4 439	7 180
VŠB-TUO	3 497	3 948	3 825	5 083
UTB ve Zlíně	1 388	1 674	1 627	2 205
VŠE	2 367	2 722	2 769	3 331
ČZU v Praze	1 862	2 215	2 347	3 385
MENDELU	1 846	2 147	2 185	2 908
AMU v Praze	1 543	1 732	1 738	1 890
AVU v Praze	269	310	309	344
VŠUP v Praze	196	235	261	316
JAMU	662	811	899	883
VŠP Jihlava	145	196	230	248
VŠTE	79	113	146	360

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

7. Zaměstnanost absolventů - Počet zaměstnaných absolventů jednotlivých vysokých škol vypočítaný jako součin počtu absolventů české státní příslušnosti za období od 1. 11. roku n-2 do

31. 10. roku n-1, standardizované míry zaměstnanosti absolventů, průměrného váženého KEN studijních programů ve kterých tito absolventi studovali a koeficientu za absolvování v jednotlivých typech studií; výpočet se provádí zvlášť pro absolventy bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů. Zdrojem dat o absolventech, průměrných vážených KEN i koeficientech za absolvování jsou výstupy SIMS. Zdrojem dat o nezaměstnaných absolventech je statistika (<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs/polo>) zveřejňovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí k 30. dubnu a k 30. září; zdrojem dat pro výpočet koeficientů náročnosti trhu práce je statistika o „podílu nezaměstnaných osob“ zveřejňovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí každý měsíc; jde o vážený průměr za poslední tři po sobě jdoucí roční období (n-1, n-2, n-3) s váhami 5:3:2.

Tabulka 7: Zaměstnanost absolventů (2012 absolutní; 2013-2015 standardizovaná)

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	32.0%	32.0%	32.0%	16.0%
VVŠ CELKEM	990 607	1 145 058	1 151 496	618 707
UK	140 001	163 478	155 313	87 038
JU	42 260	49 865	48 469	25 822
UJEP	27 500	31 847	31 332	15 380
MU	94 252	108 365	119 495	63 098
UP	68 392	75 767	73 917	42 436
VFU Brno	14 118	20 303	21 845	11 032
OU	36 317	36 470	39 200	21 888
UHK	27 453	27 859	28 751	15 478
SU	20 411	25 527	24 241	11 959
ČVUT	63 258	76 289	81 875	44 179
VŠCHT Praha	16 145	17 356	19 217	10 066
ZČU	51 109	53 981	49 135	26 063
TUL	25 029	27 412	23 748	12 721
UPa	28 029	31 706	33 873	17 500
VUT v Brně	62 618	75 305	76 728	42 584
VŠB-TUO	52 892	64 098	64 952	32 354
UTB ve Zlíně	48 263	48 375	47 483	24 981
VŠE	37 319	40 070	40 630	21 420
ČZU v Praze	59 443	69 846	72 640	40 184
MENDELU	36 840	47 096	44 060	21 931
AMU v Praze	15 701	18 490	17 832	9 476
AVU v Praze	3 288	5 128	6 480	2 267
VŠUP v Praze	4 200	8 750	7 220	4 434
JAMU	9 744	9 947	11 901	6 442
VŠP Jihlava	4 784	8 884	6 974	4 433
VŠTE	1 241	2 844	4 186	3 540

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

8. Zahraniční studenti – podíl vysoké školy na počtu studentů s cizím státním občanstvím všech vysokých škol, mimo těch, kteří plně hradí své studium z vlastních prostředků a těch, kteří přijeli na stáž ve studijních programech; počítáno zvlášť pro studenty bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů. Zdrojem dat je výstup SIMS k 31. 10.; jde o vážený průměr za poslední tři roky n-1, n-2, n-3 s váhami 5:3:2.

Tabulka 8: Zahraniční studenti

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	2.0%	2.0%	2.0%	2.6%
VVŠ CELKEM	61 913	71 566	71 969	100 540
UK	11 985	12 990	12 671	17 465
JU	525	724	766	1 121
UJEP	505	573	544	716
MU	13 299	15 906	15 724	21 280
UP	2 658	2 876	2 867	4 091
VFU Brno	951	1 089	1 051	1 407
OU	686	832	909	1 330
UHK	218	259	270	398
SU	1 178	1 356	1 321	1 707
ČVUT	4 736	5 450	5 450	7 719
VŠCHT Praha	839	1 106	1 400	2 196
ZČU	906	972	964	1 362
TUL	1 171	1 196	1 077	1 400
UPa	505	549	518	752
VUT v Brně	5 886	7 209	7 640	11 127
VŠB-TUO	2 719	2 968	2 819	3 586
UTB ve Zlíně	1 658	1 857	1 824	2 460
VŠE	7 372	8 076	7 575	9 837
ČZU v Praze	1 925	2 631	3 192	5 347
MENDELU	1 218	1 812	2 264	3 648
AMU v Praze	406	472	457	616
AVU v Praze	66	67	60	81
VŠUP v Praze	104	121	116	169
JAMU	252	281	271	392
VŠP Jihlava	94	107	107	147
VŠTE	49	84	111	185

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

9. Samoplátci – podíl vysoké školy na počtu studentů s cizím státním občanstvím všech vysokých škol, kteří plně hradí své studium z vlastních prostředků; počítáno zvlášť pro studenty

bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů. Zdrojem dat je výstup SIMS k 31. 10.; jde o vážený průměr za poslední tři roky n-1, n-2, n-3 s váhami 5:3:2.

Tabulka 9: Samoplátci

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	3.0%	3.0%	3.0%	4.0%
VVŠ CELKEM	92 869	107 349	107 953	154 677
UK	57 478	63 166	59 106	78 534
JU	0	0	12	25
UJEP	193	161	171	285
MU	11 908	13 771	14 282	21 569
UP	7 061	7 648	7 681	10 737
VFU Brno	4 377	6 130	6 546	9 288
OU	1 368	2 429	2 656	4 870
UHK	683	524	296	262
SU	0	0	0	0
ČVUT	2 753	3 626	4 173	7 518
VŠCHT Praha	703	898	1 425	1 845
ZČU	0	38	57	113
TUL	173	175	156	221
UPa	13	59	290	509
VUT v Brně	463	477	469	588
VŠB-TUO	850	1 160	1 119	1 810
UTB ve Zlíně	1 554	1 194	978	1 597
VŠE	412	2 409	4 553	9 177
ČZU v Praze	586	973	1 107	1 339
MENDELU	1 013	894	1 196	1 951
AMU v Praze	952	1 079	1 211	1 823
AVU v Praze	0	0	0	0
VŠUP v Praze	276	471	425	566
JAMU	53	65	44	50
VŠP Jihlava	0	0	0	0
VŠTE	0	0	0	0

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

10. Studenti vyslaní v rámci mobilitních programů – podíl vysoké školy na počtu studentů vyjíždějících do zahraničí v rámci mobilitních programů všech vysokých škol, z nichž každý trval alespoň 30 dní včetně dnů výjezdu a návratu (dle metodiky SIMS se první a poslední den započítává polovinou), měřených v počtu dnů, které spadaly do období od 1. 9. roku n-2 do 31. 8. roku n-1 a podobně od roku n-3 a n-426. Výsledky takto získané jsou navýšeny o 12% školám,

kteře mají platný ECTS label a o 2% školám, kteře získaly DS label. Zdrojem dat o mobilitě studentů je výstup SIMS k 31. 10. zjišťovaný zvlášť pro studenty bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů; jde o vážený průměr za období od 1. 9. roku n-4 do 31. 8. roku n-3, od 1. 9. roku n-3 do 31. 8. roku n-2 a od 1. 9. roku n-2 do 31. 8. roku n-1 s váhami 2:3:5. Zdrojem dat pro ECTS label a DS label je oficiální informace o schválení zveřejněná nejpozději v prosinci roku n-1 na internetových stránkách Evropské komise.

Tabulka 10: Studenti vyslaní v rámci mobilitních programů

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	11.0%	11.0%	11.0%	14.5%
VVŠ CELKEM	340 521	393 614	395 827	560 703
UK	42 001	56 362	61 116	94 212
JU	7 472	7 891	6 631	9 409
UJEP	11 898	12 476	12 678	17 001
MU	66 513	73 664	76 279	101 352
UP	25 922	29 847	28 551	44 908
VFU Brno	2 065	2 497	1 996	2 689
OU	8 549	11 394	11 784	15 674
UHK	8 127	8 208	8 622	13 259
SU	4 607	4 891	5 402	7 564
ČVUT	22 736	24 480	22 703	30 558
VŠCHT Praha	3 617	3 206	3 012	4 970
ZČU	13 316	16 339	17 252	22 030
TUL	9 139	10 146	9 824	13 506
UPa	7 513	7 588	6 756	10 269
VUT v Brně	26 526	30 171	28 887	38 725
VŠB-TUO	11 328	11 976	12 359	16 676
UTB ve Zlíně	8 467	10 741	9 742	12 885
VŠE	20 238	24 145	25 263	38 057
ČZU v Praze	18 465	21 745	23 352	33 035
MENDELU	9 477	11 844	11 545	16 682
AMU v Praze	4 014	4 503	3 921	5 546
AVU v Praze	1 243	1 238	709	795
VŠUP v Praze	2 681	2 971	2 484	2 920
JAMU	2 490	2 850	2 268	3 010
VŠP Jihlava	1 908	1 881	1 727	2 515
VŠTE	208	559	962	2 456

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015

11. Studenti přijatí v rámci mobilitních programů – podíl vysoké školy na počtu pobytů studentů přijíždějících ze zahraničí v rámci mobilitních programů všech vysokých škol, z nichž každý trval alespoň 30 dní včetně dnů výjezdu a návratu (dle metodiky SIMS se první a poslední den započítává polovinou), měřených v počtu dnů, které spadaly do období od 1. 9. roku n-2 do 31. 8. roku n-1 a podobně od roku n-3 a n-4. Výsledky takto získané jsou navýšeny o 12% školám, které mají platný ECTS label a o 2% školám, které získaly DS label. Zdrojem dat o mobilitě studentů je výstup SIMS k 31. 10. zjišťovaný zvlášť pro studenty bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů; jde o vážený průměr za období od 1. 9. roku n-4 do 31. 8. roku n-3, od 1. 9. roku n-3 do 31. 8. roku n-2 a od 1. 9. roku n-2 do 31. 8. roku n-1 s váhami 2:3:5. Zdrojem dat pro ECTS label a DS label je oficiální informace o schválení zveřejněná nejpozději v prosinci roku n-1 na internetových stránkách Evropské komise.

Tabulka 11: Studenti přijatí v rámci mobilitních programů

Výše příspěvku (v tis. Kč)	2012	2013	2014	2015
Váha v ukazateli "K"	11.0%	11.0%	11.0%	14.5%
VVŠ CELKEM	340 521	393 614	395 827	560 703
UK	92 773	97 547	95 767	140 443
JU	2 162	2 822	3 940	7 369
UJEP	4 011	4 416	4 159	6 156
MU	54 972	63 987	66 750	94 767
UP	13 265	15 295	14 843	20 573
VFU Brno	1 519	2 439	3 244	4 935
OU	6 195	6 899	7 399	10 371
UHK	3 272	3 954	4 367	6 219
SU	1 488	1 322	1 357	1 894
ČVUT	41 051	42 742	40 318	55 994
VŠCHT Praha	5 618	6 186	6 241	9 480
ZČU	6 419	14 146	12 210	15 031
TUL	4 581	5 128	5 202	8 302
UPa	6 440	6 946	6 105	9 213
VUT v Brně	22 811	27 579	27 743	35 887
VŠB-TUO	12 835	16 007	16 788	25 519
UTB ve Zlíně	3 737	4 921	4 944	6 610
VŠE	19 926	23 488	23 457	32 458
ČZU v Praze	18 404	23 110	25 508	33 878
MENDELU	6 910	10 827	11 344	17 274
AMU v Praze	6 886	8 064	7 755	9 083
AVU v Praze	1 298	1 248	1 043	1 296
VŠUP v Praze	2 619	2 863	2 384	2 718
JAMU	939	1 120	1 458	1 759
VŠP Jihlava	335	345	368	731
VŠTE	55	212	1 132	2 742

Zdroj: Rozpisy rozpočtu vysokých škol na roky 2012-2015